

Hamzavî'nin İskendernâme'sinde Bir Nûh Kıssası

İsmail Avcı*

626

Hz. Nûh, Kuran'da ve hadislerde kendisinden çokça bahsedilen büyük peygamberlerden biridir. Yabudi ve Hristiyan literatüründe de hakkında çeşitli anlatımların yer aldığı Hz. Nûh, kavmini putperestlikten tevhit inancına döndürmek için verdiği mücadele, uzun ömrü, Allah'ın emriyle yaptığı gemi, bu gemi vasıtasıyla yanındakilerle birlikte tufandan kurtulma hikâyesi ve aşure geleneğinin kaynağı gibi sebeplerle dinî, tarihî ve edebî eserlerde kendisine fazlaca yer bulmuştur. Bu çalışmada üzerinde durulacak olan kıssa da sözü edilen bu metinlerden biridir. Hz. Nûh'la ilgili edebî sahadaki kıssaların en hacimlilerinden biri olarak görünen metin Hamzavî'nin (öl. 815/1412-3?) mensur-manzum karışık olarak yazdığı İskendernâme adlı eserinde bulunmaktadır. Hakkında çok fazla bilgiye sahip olmadığımız Hamzavî, 14. asrın önemli şairlerinden Ahmedî'nin kardeşidir. Hamzaname adıyla yazdığı yarı tarihî yarı hayalî eseri sebebiyle kendisine Hamzavî denmiştir. Kaynaklarda müellifin İskendernâme'sinin 24 cilt olduğu kayıtlıdır. İskendernâme'nin ciltlerinden birinde yer alan Nûh kıssası, içinde bulunduğu eserin diğer kısımları gibi mensur-manzum olarak kaleme alınmıştır. Kıssa Hz. Nûh'un dünyaya gelmesiyle başlamakta, onunla ilgili yukarıda sıralanan hususların anlatımıyla devam etmekte ve nihayet ölümüyle sona ermektedir. Burada kıssa İskender'in isteğiyle Ebram Hakîm'in dilinden anlatılmaktadır. Çalışmada önce kısaca Hz. Nûh

hakkında bilgi verilecek, ardından Hamzavî tanıtılacak ve onun Hz. Nûh'la ilgili kıssası üzerinde durulacak ve son olarak kıssanın ulaşılabilen nüsbalar üzerinden hazırlanmış karşılaştırmalı metni eklenecektir.

Giriş

İbranicede Nôah, Yunancada Nôe olan Nûh adının kökeni ve verilmiş sebebiyle ilgili çeşitli açıklamalar vardır. Bu ad Hz. Nûh'un şarabı bulan kişi olduğu iddia edilerek İbranice "dinlenmek, rahatlamak" anlamındaki "niham"la, çok yaşamasına atıfla Habeş dilinde "uzun zaman" manasındaki "nâha"yla ve asıl adı "Şükr", "Şekûr" veya "Teşekkür" iken tövbe etmeyip tufanda boğulup giden kavmine üzüldüğünden veya kendi kavmine ettiği bedduaya pişman olduğundan "ağlamak, dövünmek" anlamına gelen Arapça "nevh"le ilişkilendirilmiştir. Bunlardan başka tufan hadisesinin Hurri versiyonundaki kahramanın adı olan "Na-ah-ma-su-le-el" kelimesinin kısaltılmış hâli olduğu veya Akadca "Nâh" kelimesinden geldiği söylenmiştir. Hz. Nûh 950 yıl ömür sürmüştür, babası Lâmek'tir. Sâm, Hâm ve Yâsef (Yâfet) adında üç oğlu vardır. Kuran'da ve hadislerde diğer peygamberlere oranla daha geniş olarak tanıtılan beş büyük peygamberden biridir. Rivayete göre Hz. Nûh'a kadar tevhit inancı varken ilk defa onun zamanında putperestlik ortaya çıkmıştır (Harman 2007: 224-7; Keskinç 2013: 50-2). Hz. Nûh kavmini putperestlikten tevhit inancına döndürmek için verdiği mücadele, 950 yıllık uzun ömrü, Allah'ın emriyle yaptığı gemi, bu gemi vasıtasıyla kendisine inanlarla birlikte tufandan kurtulma hikâyesi ve aşure geleneğinin kaynağı gibi sebeplerle dinî, tarihî ve edebî eserlerde çokça anlatılmıştır.

Hz. Nûh'la ilgili bu hususlar Emine Gürsoy Naskali editörlüğünde hazırlanan *Nuh Kitabı* adlı eserde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Burada tarihî metinlerde, fütüvvetnamelerde, kısas-ı enbiyalarda, hadisler-

(*) Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ismailavci@balikesir.edu.tr

de, şecerelerde, destanlarda ve farklı sanat dallarında ona dair birikim söz konusu edilmiş, ayrıca onun aşure geleneğindeki yerine değinilmiştir (Naskali 2013). Özellikle kısas-ı enbiyalar bu bakımdan dikkat çekicidir. Bu metinlerde Hz. Nûh'la ilgili anlatılanların büyük oranda birbiriyle örtüştüğü görülür.

Hamzavî'nin İskendernâme adlı eserinde kayıtlı kıssada da Hz. Nûh'a dair yukarıda sayılan hususların bütün olarak verildiği görülmektedir.

1. Hamzavî ve İskendernâme'si Üzerine

Hamzavî hakkında kaynaklarda verilen bilgiler sınırlıdır.¹ Âşık Çelebi (öl. 1572) tezkiresinde Yıldırım Bâyezîd'in (öl. 1403) oğlu Emir Süleymân'dan (öl. 1411) söz edilirken şöyle denilir: "Hamza ve Ahmed nâm karındaşlar peydâ olup Hamzavî ve Ahmedî taballüs idiniüp Ahmedî, İskendernâme'yi babr-ı remel-i müseddesde nazm itmişdür ve Hamzavî, İskender ve Hamza kıssaların nesr ile cem' idüp mahab mahab kendünüñ ebyâtın zamm itmişdür. Hamzavî'nüñ kitâblarından nazmı ma'lûmdur..." (Kılıç 2010: 186). Âşık Çelebi ilerleyen kısımlarda Ahmedî'den (öl. 1412-13) söz ederken ise "... Hamzavî ile iki birâderdür ve her biri zamânlarında sâhib-fazl u hünerdür. Hamzavî Hamza kıssasın yigirmi dört cild üzre cem' idüp ol takrîb ile mahlasın Hamzavî idüp ba'debu Kıssa-i İskender'i yigirmi dört cild üzre tertîb itmişdür." (Kılıç 2010: 312) bilgisini verir. Burada anlatılanlara göre Hamzavî'nin asıl adı Hamza'dır. Ahmedî'yle kardeşler. İskender ve Hamza kıssalarını yer yer kendi beyitlerini de ekleyerek mensur-manzum olarak yazmıştır. O zamanın fazilet ve hüner sahibi kişilerindendir.

Gelibolulu Âlî (öl. 1600) ise Hamzavî'nin Ahmedî'yle kardeş olduğunu, Bâyezîd'in şehzadelerinden Emir Süleymân'ın meclisinde bulunduğunu, 24 ciltlik bir Hamzanâme yazdığını ve bu eseri yazdıktan sonra Hamzavî mahlasını aldığını söyler.

Ayrıca Ahmedî'nin İskendernâme'yi kardeşi Hamzavî'nin bu eserine heves ederek kaleme aldığı şeklinde ilginç bir bilgi de paylaşır (İsen 1994: 106). *Kesfû'z-zünûn*'da "Kıssa-i İskender" başlığı altında Hamzavî ve eserleri hakkında verilen bilgi şöyledir: "Bu hikâyeyi Hamzavî denen bir adam derlemiştir, bu eser yirmi dört cildir, bu zat Hamza'nın hikâyesini de yaklaşık olarak bu kadar cilt içinde derlemiştir, bundan dolayı Hamzavî diye ünlü olmuştur. Bu eserlerin ikisi de Türkçedir, kıssacı vaizler arasında elden ele dolaşmaktadır." (Kâtip Çelebi 2007: 1064). Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi* adlı eserinde Âşık Çelebi ve Âlî'den hareketle şehzade Süleymân'ın Edirne'de çevresinde topladığı isimlerin başında Ahmedî ve Hamzavî kardeşlerin geldiğini söyler. Ayrıca Ahmedî'den söz ederken Taşköprizâde'ye (öl. 1561) istinaden Hamzavî'nin de kardeşi gibi Germiyan doğumlu olduğunu anar. Diğer taraftan Hamzavî'nin ölüm yılıyla ilgili olarak "Von Hammer, Hamzavî'nin ölüm tarihi olarak 1412 (815)'yi hangi kaynağa dayanarak veriyor bilmiyorum." (Gibb 1999: 169-72). Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde Hamzanâme'nin kırk küsur cilt olduğu, yarı tarihî yarı hayalî olan bu eserin yeniçerileri gayrete ve cesarete getirmek için kışlalarda okunduğu anlatılır. Ayrıca Hamzavî mahlasını kullanan bir kişinin *Câmi'ü'l-meknûnât* adlı manzum-mensur bir Osmanlı tarihi yazdığı da söylenir (Bursalı Mehmed Tâhir 2000: 74). İsmail Hakkı Uzunçarşılı ise önceki bilgileri tekrarlar ve Hammer'ın bu eserlerin ilmî ve edebî değerden yoksun olduğuyula ilgili düşüncelerini aktarır (Uzunçarşılı 1932: 240). Ağâh Sırrı Levend, "Divan Edebiyatında Hikâye" başlıklı yazısında kütüphanelerde İskendernâme, Kıssa-i İskender gibi adlarla bazı mensur ciltlere rastlandığını ve birkaçının Hamzavî'ye atfedildiğini, bunların gerçekte İskendernâme değil Hamzanâme olduğunu, kimi ciltlerin içinde Ahmedî adını taşıyan manzumelere de rastlandığını söyler. Levend ayrıca bazı mensur İskendernâme nüsha-

(1) Hamzavî ve eseri hakkındaki bilgiler konusunda şu çalışmadan faydalanılmıştır: (Avcı 2014: 54-9).

larının nerelerde olduğunu da göstermiştir (Levend 1967: 105-6). Ancak Levend'in bu tespiti doğru değildir. *İslam Ansiklopedisi*'nde mensur olarak kaleme alınmış İskender hikâyelerinin en meşhurunun Hamzavî'ye isnat edildiği, ayrıca bu eserlerdeki manzum kısımlarda bazen Ahmedî bazen de Hamzavî mahlasının bulunduğu ifade edilmiştir (Gökay 1997: 1089). *İskendernâme*'nin yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli kütüphanelerde azımsanmayacak sayıda nüshası mevcuttur.

Yukarıda verilen bilgilerden rahatlıkla anlaşılacağı üzere Hamzavî'nin *İskendernâme*'si 24 cilt olarak kaleme alınmıştır. Eser, Ahmedî ve diğer müelliflerin eserleriyle mukayese edildiğinde hacim bakımından oldukça farklıdır. *İskendernâme* yarı mensur bir eserdir. Hamzavî eserini bazen kardeşi Ahmedî'nin *İskendernâme*'sindeki beyitlerle bazen de kendi yazdıklarıyla süslemiş, böylece manzum-mensur bir eser meydana getirmiştir. Burada yer alan şiirler genellikle Ahmedî'nin *İskendernâme*'siyle aynı vezinde, yani fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbındadır. Ancak TDK Kütüphanesinde bulunan ciltteki (A 150) bazı şiirlerden de anlaşılacağı üzere mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün gibi farklı vezinde olanlar da vardır (Feyzioğlu 1991: 81). Hamzavî ve Ahmedî'nin eserlerindeki konular ana iskelet olarak benzerdir. Ancak Hamzavî'de başka konular da anlatılmış, böylelikle eser genişletilmiştir.

2. İskendernâme'deki Nûh Kıssası

Nûh kıssasının bulunduğu cildin 3 nüshası (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Türk Dil Kurumu Ktp. ve Süleymaniye Ktp.) tespit edilmiştir.² Bu nüshaların, eserin kaçınıcı cildi olduğu belli değildir. Kıssa eserin diğer kısımları gibi manzum-mensur karışık olarak kaleme alınmıştır.

2.1. Nûh'un Soyu, Doğumu ve Yetiştirilmesi

Kıssa İskendernâme'nin diğer kısımlarında olduğu gibi soru cevap şeklinde anlatılmaktadır. İskender burada hakimlerden Ehrâm'a "yâ Ehrâm Nûh peygamber kimün oğludur..." diye sorunca kıssa başlamaktadır. Ehrâm Hakim'in anlatımına göre şecere Âdem peygamber neslinden İdris peygamber, o göğe çekilince oğlu Menûşeh, onun oğlu Yemlik ve onun oğlu Nûh şeklindedir. Burada aynı zamanda hükümdarlardan da söz edilir. Nûh peygamberin babası Yemlik ölünce sırasıyla Avbîl, Dermîl, Karsîl, Nevfil, Ehermân ve Kahramân hükümdarlık yapmıştır.

Hikâyeye göre Yemlik bir gün koyun güden bir kadın görmüş, kadına kim olduğunu sormuş, o da Âbir kızı Kaynûş olduğunu, yaşının 180 olduğunu ve evli olmadığını söylemiştir. O zamanlar insanlar 200 yaşında evlenebilecekleri olgunluğa eriştiklerinden Yemlik'le Kaynûş 20 yıl sonra evlenebilmişlerdir. Kaynûş, Nûh'a gebe kalmış, hamileliğin yedinci ayında Yemlik ölmüştür. Yemlik'in yerine zulmüyle bilinen Avbîl hükümdar olmuştur. Avbîl aynı zamanda şeytanın yardımıyla şarabı bulan kişidir. Bir gün şarhoşluğun etkisiyle Yemlik'in beylerini kırmış, ailesine de zarar vermiştir. Kaynûş kendisine de zarar verir korkusuyla bir mağaraya sığınmış ve burada Nûh'u dünyaya getirmiştir. Her gün zaman zaman gelip burada çocuğu emzirip saklamıştır. Çocuk 40 günlük olunca konuşmuş, annesine kendisini kimden sakladığını sormuş, o da Avbîl adlı zalim hükümdarın ona zarar vermesinden korktuğunu söyleyince Nûh "Beni Allah koruyor, Avbîl bana zarar veremez." şeklinde cevap verince annesi Kaynûş oğlunun kim olduğunu anlamış ve çocuğu eve götürmüştür. Nûh 15 yaşına kadar evden

(2) İskendernâme'nin bu cildinin TDK Kütüphanesinde bulunan nüshası üzerine daha önce 5 yüksek lisans tezi yapılmıştır. Bu nüshayı bütünü olarak ele alan tek çalışma Nesrin Feyzioğlu'nun yukarıda anılan çalışmasıdır. Feyzioğlu eseri motif yapısı bakımından incelemiştir. Diğer tezler ise eseri dil özellikleri açısından ele alan çalışmalardır ve şunlardır: (Akyol 1990, Seçkin 1991, Bağdemir 1992, Kalfa 1994).

dışarı çıkmamış, ilimle meşgul olmuş, kemale ermiştir.

2.2. Evliliği ve Çocukları

Kıssada Nûh peygamberin iki kez evlendiği nakledilir. Bunlardan ilkinin adı Umre'dir. Bu isim Kisâi'de Amre, bir başka kaynakta Amure olarak kaydedilmiştir (Keskinkılıç 2013: 54-5). Anlatıldığına göre Nûh aleyhisselam bir gün otururken yanına bir kadın gelmiş ve "Ey resul, ben senin dinine girmek ve eğer kabul edersen seninle evlenmek istiyorum." demiş, Nûh'un da ona meyli olunca kadın iman etmiş ve evlenmişlerdir. Nûh'un Umre'den Hâm, Sâm ve Yâfet adlarında 3 oğlu, sonra da Hasûre, Seyyide ve Mahbûre adlarında 3 kızı olmuştur. Daha sonra Nûh'un yanına başka bir kadın gelmiş, Nûh onu sevmiş ve evlenmiştir. Kıssada kadının adı verilmemiştir ancak bazı kaynaklarda Vahile veya Vaile olarak kayıtlıdır (Keskinkılıç 2013: 55). Nûh'un bu evlilikten Ken'ân ve Yâm adında iki oğlu daha dünyaya gelmiştir. İkinci eşi ilerleyen zamanlarda mürtet olmuş, bu durum Nûh'u çok üzmüştür.

2.3. Peygamberliği ve Tebliğ Görevi

Kıssaya göre Nûh'a peygamberlik görevi 80 yaşındayken verilmiştir. Bu kısım metinde şöyledir: "... Nûh dabi 'ömri'ni seksene irgürdi. Andan Cebrâ'il-i Emîn, Nûh'a geldi vaby getürdi nübüvvet risâlete irgürdi. Andan Tâvûs-ı Melekût, Nûh'a aydur yâ resûl Hak Te'âlâ seni peygamber kıldı sen dabi kavmi'ni dîne da'vet it toğrı yol göster kimseden korkma üşenme saña belâ vü mihnet iderlerse yüz döndürme Hak Te'âlâ cümle işde saña yardımcıdur didi ve Cebrâ'il-i Emîn gitdi." Kisâi peygamberlikle görevlendirildiğinde Nûh'un 180 yaşında olduğunu yazarken bir başka kaynak 50 yaşında olduğunu nakleder (Keskinkılıç 2013: 56-7).

Hz. Nûh bundan sonra tebliğ vazifesini yerine getirmek için çalışmıştır. Ancak baş-

ta Avbîl olmak üzere Dermîl, Karsîl, Nevfil ve Ehremân, Hz. Nûh'un kendilerini dine davetine ona zulmederek karşılık vermişlerdir. Hz. Nûh defalarca dövülmüş, öldü denilerek bir köşeye atılmış ancak o tebliğ görevini sürdürmeye devam etmiştir. Kendisine inananların sayısı sadece 80 kişi olmuştur. Onun bu görevi bazılarına göre 950, bazılarına göre 1000, bazılarına göre ise 1200 yıl sürmüştür. En son hükümdar Kahramân zamanında da gördüğü zulüm nedeniyle Hz. Nûh inamayıp kendisine eziyet edenleri kahretmesi, yeryüzünden silmesi için Allah'a dua etmiş ve bundan sonra kendisine gemi yapma görevi verilmiştir.

2.4. Tufandan Önce: Ağaç Dikmesi ve Gemi Yapması

Ağaç dikmesi için emir gelince Hz. Nûh bir ağaç dikmiştir ancak ne tür bir ağaç olduğu kıssada belirtilmemiştir. Bazı kaynaklarda bunun sac, gofer veya abanoz ağacı olduğu, bazı kaynaklarda ise dikilenin cennetten kendisine verilen bir budak olduğu yazılıdır (Keskinkılıç 2013: 63-9). Ağaç her gün 1000 yıllık miktarda büyümüş, 40 günde muteber, büyük bir ağaç hâline gelmiş, 40 fersah yerden görünür olmuştur. Bazı rivayetlerde ağaç 40 günde değil 40 yılda büyümüştür (Keskinkılıç 2013: 64). Ağacın böyle hızlı büyümesi kâfirleri şaşkırtmış, kimi ağacı Hz. Nûh'un sihirlere diktiğini, kimi bunun bir sırrının olduğunu ve zamanla ortaya çıkacağını söylemiş, kimi de bunun bir ağaç değil dev olduğunu iddia etmiştir. Bu arada şeytan da boş durmamış, o da Hz. Nûh'u devâsa ağacın gölgesinde görünce endişelenmiş ve eski hükümdarlardan Avbîl'in yaptırdığı büyük puthaneye bir keşiş suretinde giderek "Ey din uluları, cadı Nûh bir ağaç dikmiş, onunla kim bilir ne fitneler düzecektir. O ağacı kesip yok etmeye bakın." diye telkinde bulunmuştur. Bunun üzerine orada bulunanlar gelip ağacın nasıl bir ağaç olduğunu, meyvesini sormuşlar, Hz. Nûh da meyve vermediğini, ağacı gölgesi için diktiğini söylemiştir. Kâfirler o zaman

Hz. Nûh'tan ağacı kesmesini istemişler, istekleri kabul edilmeyince baltalarla ağacı kesmek istemişler ancak balta ağaca işlemedi. Bu sırada Cebrail gelmiş ve Hz. Nûh'a Allah'ın bu ağacı keserek gemi yapma emrini iletmiştir.

Hz. Nûh bu görevi alınca geminin nasıl yapılacağını bilmediğini söylemiş, Cebrail kanadını bir gemi şekline sokarak ona göstermiş, ayrıca eninin 300, boyunun 1000 ve yüksekliğinin 200 arşın olması gerektiğini, ağaçtan 124000 parça çıkarmasını söylemiştir. Bu parçaların her birine peygamberlerin adı yazılacaktır. Hz. Nûh bu gemiyi niçin yapması gerektiğini sorunca Cebrail ona tufanı haber vermiştir. Hz. Nûh böylece oğullarını toplayıp ağacı kesmiş ve gemiyi yapmaya başlamıştır ancak bir rivayete göre 4, bir rivayete göre 6 tahta eksik gelmiş, peygamber aleyhisselam bu eksikliği Üç bin Unûk adlı boyu çok uzun bir kişinin yardımıyla temin etmiştir. Geminin yapıldığı yer Kûfe şehridir. Eksik 6 tahtaya 4 halife ile Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in adları yazılmıştır. Nûh gemiyi bitirince Mekke'ye tavafa gitmiş, bunu fırsat bilen kâfirler gemiyi yakmak istemişler, Allah da onu göğe kaldırmıştır. Hz. Nûh gelince bu defa geminin içine pislemişler, ancak Allah'ın kendilerine musallat ettiği uyuz hastalığından, bu pisliği vücutlarına sürerek kurtulabildiklerinden gemiyi yine kendileri temizlemişlerdir.

2.5. Tufan Hadisesi

Cebrail gemi yapması gerektiğini haber verip tufandan ilk söz ettiği zaman "Bir tufan olacak, yeryüzünü baştan başa su kaplayacak, sana uyanlar gemiye girecek, uyanlar suya gark olacak." demiş, bunun üzerine Hz. Nûh, Cebrail'e "Bu tufan olmadan haberdar olsam da ehlimi gemiye bindirsem." diye karşılık verince Cebrail ona "Bu tufan senin evinde başlayacak." cevabını vermiştir. Tufan vakti yaklaşınca Allah, Hz. Nûh'a her canlıdan bir çift almasını emretmiş, o da geminin üzerine çıkıp canlılara Allah'ın em-

riyle gemiye binmelerini söylemiştir. Gemiye yedi tabaka olarak tertip etmiş, üst tabakaya erkekler ve Hz. Âdem'in tabutunu, ikinci tabakaya kadınları ve Hz. Havva'nın tabutunu, üçüncü tabakaya kuşları, dördüncü tabakaya dağ ve ovada yaşayan canlıları, beşinci tabakaya yırtıcıları, altıncı tabakaya at, fil, gergedan ve bu türdeki canlıları, yedinci tabakaya yer altında yaşayan canlıları koymuştur. Hz. Nûh'un Kenan adlı oğlu gemiye girmemiştir. Şeytan ise eşeğin kuyruğuna tutunarak hileyle girmiştir.

Daha önce haber verildiği üzere tufan Hz. Nûh'un evinden başlamış, 40 gün boyunca sürmüş, bütün yeryüzü suya gark olmuştur. Ancak tufanın başlangıcında gemi hareket etmemiş, Hz. Nûh, Allah'ın emriyle "(Nuh) dedi ki 'Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de durması da Allah'ın adıyla. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.'" (Hûd Suresi, 11/41) ayetini okuyunca gemi de kalkmıştır. Tufan sırasında Kâbe'deki Beytülmamur göğe yükseltilmiş, gemi ilerlerken bir ara bir yere çarparak sarsılmış, Hz. Nûh, Allah'a bunun sebebini sorunca buranın Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer olan Kerbela olduğu haber verilmiştir. Yine gemide kötü kokuların ortaya çıkması üzerine Allah, Hz. Nûh'a filin burnunu sıvazlamasını emretmiş ve filin burnundan iki domuz düşmüş, bunlar gemide ne kadar pis ve gereksiz nesne varsa yemişler ve gemi temizlenmiştir. Hz. Nûh buna sevinmiş, onun bu hâlini gören şeytan kıskançlıkla domuzların burnunun sıvazlamış ve oradan iki sıçan düşmüştür. Bu sıçanlar gemiyi delmişler, delikleri iki yılan kendilerine insan kanı içirilmesi vaadi karşılığında kapatmıştır. Ancak sonradan bunların düşman oldukları Allah tarafından bildirilmiş ve öldürülmüşlerdir.

2.6. Tufandan Sonra: Cüdde Dağı ve Aşure Yemeği

Tufanın bitmesiyle gemi Cüdde Dağı üzerinde durmuştur. Yeryüzünde hâlâ su ol-

duğundan kurak bir yer var mı diye önce kargayı, o geri dönmeyince tavuğu, o da dönmeyince güvercini göndermiş, güvercin nispeten kurak bir yer bulup geri dönünce Hz. Nûh güvercine dua etmiş ve Allah da onu rağbet edilen, sultanların elçisi bir kuş yapmıştır. Hz. Nûh'un gemiden çıktığı gün aşure bayramı gününe denk gelmiştir. Gemiden inince yanlarında var olan tohumlar ve yiyeceklerin hepsini bir araya getirmişler, bunları ikiye bölmüşler, tohumlardan bir kısmını ekmek üzere ayırmışlar, geriye kalanlarla bir aş yapıp yemişlerdir. Buradan aşure geleneğinin daha önceden var olduğu ve Hz. Nûh'un bu geleneğe uyararak aşure yemeği yaptığı sonucu çıkmaktadır. Hâlbuki bazı kaynaklarda aşurenin ilk kez tufandan sonra yapıldığına, dolayısıyla aşure geleneğinin de böylece muharrem ayının 10'una denk gelen bu günde başladığına dair kayıtlar vardır (Eryiğit 2013: 266). Yukarıda sözü edilen iki yıldan ak yılan öldürülürken kanı Hz. Nûh'un boynuna sıçramış ve ak bit olmuş, ayağına değen kara yılan kanı ise pire olmuştur. Gemiden indikten sonra Cüdde Dağı dibinde bir köy kurmuşlar ve bu köye seksen kişi olduklarından Karyetüssemanın adını vermişlerdir. Hz. Nûh tohumları ekmeleri için kavmine dağıtmış ancak üzüm tohumu şeytan çaldığı için bulunamamıştır. Şeytan kurnazlık yapıp güya kaybolan üzüm tohumunu bulup getirmiş, bu tohumdan ekilen üzümden şeytana verilen hisseden şarap olmuştur. Tufandan gemidekiler dışında sadece Hz. Nûh'a bakracıyla yoğurt getiren bir kişi kurtulmuştur. Bazı kaynaklarda kurtulan kişinin yukarıda uzun boyundan söz edilen Üc bin Unûk olduğu yazılıdır (Keskinkılıç 2013: 88-9).

2.7. Nûh'un Mülkünü Oğullarına Taksimi ve Ölümü

Hz. Nûh memleketini üç parçaya bölüp üç oğlu arasında paylaşmıştır. Buna göre Sâm'a Arap mülkünü vermiş, böylece Sâm, Arapların atası olmuştur. Hâm'a Hint, Sind, Keşmir, Süveydân, Gazlân ve Habeş'i

vermiştir ve Hâm karalar atası olmuştur. Yâfet'e Maşrık, Deşt, Kıpçak, Rus ve Hâver mülklerini vermiştir ve Yâfet, Türklerin ve Moğolların atası olmuştur. Rivayete göre Hz. Nûh bir gün Hâm'ın dizine yaslanıp uyurken yel esmiş ve eteği kalkmış, bu duruma Hâm gülmüş, Yâfet bunun için Hâm'a kızmış ve Sâm'a örtmesi için işaret etmiş, Sâm da babasının eteğini örtmüştür. Hz. Nûh uyanıp durumu öğrenince Hâm'a yüzün kara olsun diye dua etmiş, böylece Hâm'ın ve soyunun yüzü kara olmuştur. Yâfet'e benim eteğimi örtmek yerine Sâm'a örtmesini söyledin, bu yüzden soyun sert tabiatlı ve asi olsun demiştir. Sâm'a ise sen benim eteğimi örttün, senin soyun peygamberler ve mutlu insanlar soyu olsun demiştir.

Hz. Nûh tufandan sonra 250 yıl daha yaşamıştır. Bir gün Sâm'a vasiyet edip nasihatle bulunurken bir kişi gelmiş, bu kişi Azrail olduğunu ve Allah'ın emriyle canını alacağını söyleyince Hz. Nûh korkusundan titremiştir. Bunun üzerine Azrail, Hz. Nûh'a "Ey Nûh, bunca yaş yaşadın, henüz ömre doymadın mı?" deyince Hz. Nûh "Ey ölüm meleği, ben bu dünyayı iki kapılı bir ev gibi gördüm, bir kapısından girdim, diğer kapısından çıktım." diye cevap vermiştir. Azrail bu sefer ona "bir dolu cam" sunmuş ve "Bunu iç, içinden korku gitsin." demiş, Hz. Nûh içer içmez canını teslim etmiştir. Şair kıssanın sonunu ölüme dair 16 beyitlik bir nasihatle tamamlamıştır. Birkaç beyit şöyledir:

*Hasret ile toymadın 'ömrine Nûh
Gitdi teslim eyleyüp hâlıkına rûh*

*Dünyenün âhir ser-encâmı budur
'Âkıbet bil kim felek kâmu budur*

*Kimini biñ yaşadur kimini yüz
Soñra hâk içre çürür a 'zâ vü yüz*

*Gırra olma dünne 'ömrine i yâr
Çün ölümdür soñ ucı ne i 'tibâr*

Sonuç

Hamzavî'nin İskendernâme'sinde yera alan Hz. Nûh'la ilgili kıssayı konu alan bu çalışma neticesinde şunlar söylenebilir:

1. Beş büyük peygamberden biri olarak kabul edilen Hz. Nûh tevhit inancını yaymak için verdiği mücadele, 950 yıllık uzun ömrü, Allah'ın emriyle yaptığı gemi, bu gemi vasıtasıyla kendisine inanlarla birlikte tufandan kurtulma hikâyesi ve aşure geleneği gibi sebeplerle dinî, tarihî ve edebî eserlerde çokça anlatılmıştır. Özellikle kısas-ı enbiyalarda Hz. Nûh'la ilgili hususlar ayrıntılı denebilecek şekilde uzunca yer almıştır.

2. İskendernâme müellifi Hamzavî, hakkında yeterli bilgiye sahip olamadığımız müelliflerden biridir. Asıl adı Hamza'dır, Ahmedî'yle kardeşirler. Yıldırım Bâyezîd'in şehzadelerinden Emir Süleyman'ın meclisinde bulunmuştur. İskender ve Hamza kıssalarını yer yer kendi beyitlerini de ekleyerek mensur-manzum olarak yazmıştır. O zamanın fazilet ve hüner sahibi kişilerindedir.

3. Kaynaklardan öğrenilebildiği kadarıyla Hamzavî'nin *İskendernâme'si* 24 cilt olarak kaleme alınmıştır. Eser diğer müelliflerin İskendernâmeleriyle mukayese edildiğinde hacim bakımından oldukça farklıdır. Eserin, Nûh kıssasını muhtevî cildinin 3 nüshası tespit edilebilmiştir.

4. Hz. Nûh'la ilgili hususların tarihî metinlerde, fütüvvetnamelerde, kısas-ı enbiyalarda, hadislerde, şecerelerde, destanlarda ve farklı sanat dallarında konu edildiği görülmüştür. Bazı rakamsal farklılıklar (Hz. Nûh'un yaşı, peygamberlik yaptığı süre, bazı yerler ve şahıslarla ilgili verilen rakamsal bilgiler vb) ve ana konudan uzaklaşmayan bazı küçük ekleme ve çıkarmalar dışında Hamzavî'nin anlattıkları kısas-ı enbiyalarda anlatılanlarla büyük oranda örtüşmektedir. Bu durum Hamzavî'nin eserine kıssayı alırken Hz. Nûh'tan söz eden kendisinden önceki kaynakları gördüğünü ve bunları kullandığını göstermektedir.

5. Hamzavî'nin anlatımında dikkati çeken bir farklılık aşure geleneğinin ne zaman başladığına dair kayıttır. Hamzavî'de Hz. Nûh'un aşure günü olarak bilinen günde gemiden çıktığı yazılıdır ki bu durum aşure geleneğinin daha eskiye dayandığını izah etmektedir. Ancak başka bazı eserlerde söz konusu günde aşure pişirilmesi ve bu günün aşure günü olarak anılması, tufandan sonra Hz. Nûh'un ilk kez böyle bir yemek pişirmesine bağlanmaktadır.

6. Daha önce yapılan çalışmalarla literatürde Hz. Nûh'tan söz eden metinlerin önemli ölçüde tespit edildiğini söylemek mümkündür. Hamzavî'nin İskendernâme'sinde bulunan kıssa da bu çalışma vesilesiyle ortaya çıkarılmıştır. Metnin en belirgin vasfı mensur-manzum olarak kaleme alınması, müellifin hikâyenin akışı içerisinde gerekli durumlarda manzum ifadenin gücünden faydalanmasıdır. Bunun yanında Hz. Nûh'a dair diğer kaynaklarda da var olan hemen her hususa yer verildiğini ve bütünlüklü bir kıssanın ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Hz. Nûh Kıssası Metni

Nüshalar:

H Nüshası: Hamzavî, İskender-nâme, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine 1553, vr. 226b-248a.

T Nüshası: Hamzavî, İskender-nâme, Türk Dil Kurumu Ktp., A 150, vr. 254a-278b.

Y Nüshası: Hamzavî, İskender-nâme, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar 4044, vr. 173a-190b.

Metin:

[H226b, T254a, Y173a]

Geldük imdi [Y173b] yine şâh-ı Zül-şarneyn Ehrâm Hâkîm'e aydur iy hâkîm her ne kim su'âl itdük ise cümlesin hoş beyân itdün velî sen daği ne³ milletsin ve ne dîne ça-

parsın ve kimûn şerî'atin dutarsın didi. Şâh-ı Rûm bu su'âli idicek andan Ehrâm Hâkîm aydur yâ Zü'l-karneyn Şâh, Dâvud peygamber 'aleyhi's-selâm dînine taparam ve hem anuñ şerî'atin dutaram didi. Yine şâh aydur yâ hâkîm kaçan geçen Nûh Nûh'dan soñra nice şâhib-i şerî'at mürseller geldi anlaruñ dînine niçün tapmazsın didi. Buğur Ehrâm Hâkîm aydur iy şâh-ı cihân âbâ vü ecdâd-larumuz Nûh ile gemiye bile girmişler Nûh Tûfânı'n görmüşler andan soñra tâ şimdiye dek şoyumuz anuñ şerî'atin duta geldi gayrı gelen mürseller dînine girmediler ben bende dañi âbâ vü ecdâddan [H227a] mîrâs kalan dîni dutdum gitdüm didi şâh-ı Zü'l-karneyn, Ehrâm Hâkîm'den bu haberi işidicek aydur yâ Ehrâm, Nûh peygamber kimûn oğludur didi andan Ehrâm Hâkîm aydur yâ Zü'l-karneyn Şâh kitâbumuzda şöyledür kim Nûh peygamber [T254b] Âdem peygamber nesli-dür 'aleyhimü's-selâm andan Ehrâm Hâkîm aytdı ol zamân kim İdrîs peygamber 'aleyhi's-selâm göge çıkdı yirinde bir oğlı kaldı Menûşeñ adlu andan Menûşeñ'ün 'ömri bülûğına iricek Hâmîl adlu bir kişinüñ bir kıızı var idi adı Metâh idi Menûşeñ anı aldı rûzgâr ile Menûşeñ'ün Metâh'dan bir oğlı oldu adını Yemlik urdılar zamân ile Yemlik gâyet gürbüz kopardı şöyle kim atı yügürürken kuyruğundan dutup durğururdu ve dañi diplü ağacı yirinden çeküp koparurdu yâ Zü'l-karneyn Şâh, Yemlik bu resme kopıcağ çok dilirler Yemlik'ün katına cem' oldılar şuna irdi kim yemlik memlekete [Y174a] hüküm itdi ceysiyle kanda dilerse gitdi anca il gün dutdı çavı il-be-il iklîm-be-iklîm gitdi. Râvî kavlince⁴ yâ şâh-ı 'âlem ol zamân yidi iklîme hüküm ider bir pâdişâh var idi adına Tamhûret Şâh dirlerdi andan Tamhûret Şâh dañi Yemlik'ün haberin işidicek leşker cem' idüp Yemlik'ün üzerine geldi Yemlik dañi çeri dirüp Tamhûret'e karşı vardı⁵ dürüşdiler.

[H227b] Nazm:

[T255a] İki cânibden muķâbil durdılar
Çizüben sancağı tıblı urdılar

Çün çalındı kûs şûrnâ vü boru
Alp eren birbirine depd'ilerü

Çünkü bünyâd urdılar cenge i yâr
Bir neberd oldı ki hergiz rûzgâr

Görmemişdi ancılayın dâr u gîr
Nâle şûrnâ itdi vü feryâd nefîr

İki leşker kârlup katışdılar
Birbirine tîğ ü tîr atışdılar

Çün kemâline irişdi ol neberd
At ayağından göge dikildi gerd

Bir katın yirün göge ağdurdılar
Göge toprak yire kan yağdırdılar

Na'ralardan Kâf Tağı'nda korkdı dîv
Mîşelerden şîri ürkütdi gırîv

İşbu resme ceng iderken ol çeri
Diñle imdi n'itdi Hâkķ iy yol eri

633

Nesr:

Râvî aydur Hâk Te'âlâ izniyle Yemlik, Tamhûret çerisin şıdı Tamhûret'i dutdı mecâl virmeyüp depeledi andan soñra milki Yemlik dutdı hüküm itdi atası dañi vefât idüp gitdi andan yâ Zü'l-karneyn Şâh, Yemlik bir gün yalunuz seyr iderken gördi kim bir 'avret koyun güder Yemlik ol 'avret [T255b] katına gelüp selâm virdi 'avret nazâr [Y174b] kıldı gördi kim gâyet hûb-şûret buğur Yemlik'ün ol 'avrete meyli düşdi andan Yemlik 'avrete aytdı [H228a] yâ harîfe kimûn nesisin 'avret aydur 'Âbir kıziyam adum Kaynûş'dur didi buğur Yemlik aytdı helâlün kimdür.

(3) ne : - Y.

(4) Râvî kavlince : -Y. Y nüshasında bu ifade ile "üstâd kavlince", "râvî aydur", "Ahbâr içinde şöyledür kim", "Allâh", "aleyhi's-selâm", "bi'smi'llâh" gibi ifadeler çoğunlukla yazılmamış ancak yerleri muhtemelen diğere nüshalarda olduğu şekilde farklı bir mürekkeple yazılmak üzere boş bırakılmıştır. Ancak bu tercihte bir standart yoktur. Bu sebeple ilgili yerlerde farklar gösterilmiştir. "Nazm" ve "Nesr" kelimelerinin ise yerleri boş bırakılmış, hiç yazılmamıştır. Bu yüzden bu kısımlarda fark verilmemiş, bu açıklamayla yetinilmiştir.

(5) karşı vardı : vardı karşı ol geldi bu vardı hüsm u kinle buluşdılar biri biri ile Y.

Nazm:

Çaynûş aydur kimseye varmamışam
Çoynumu er çoynına çarmamışam
Şöyle bikrem k'ele çakkâk almadı
Dürümün elmas miyânın delmedi
Kimse çaddüm servine çarmadı çol
Bulmamışdı bâğbân bâğuma yol
Çabğabum nesrînine el irmedi
Meyvemün verdini kimse dirmedi
Çoncadan açılmadı verdüm henüz
Bülbülün gözine göstermedi yüz
İşbu resme bikrüz iy server bu dem
Dâmenüm ucına başmadı çadem

Nesr:

634 Râvî aydur 'Âbir kızısı Çaynûş şöyle di-
yicek yine Yemlik aytdı kaç yaşındasın didi
Çaynûş aydur yâ emîr yüz seksen yaşumda-
yam Yemlik aydur yâ Çaynûş henüz resîde ol-
mamışsın yoğsa seni helâllige⁶ alurdum didi.
Râvî çavline⁷ şöyledür kim ol zamân çavmi
iki yüz yaşında [T256a] resîde olurlardı andan
Yemlik gitdi kız çaldı rûzgâr ile Çaynûş dağı
iki yüz yaşına yitdi andan Yemlik, Çaynûş'ı
aldı Çak emriyle Yemlik'den Çaynûş, Nûh
peygambere yükli oldu Nûh 'aleyhi's-selâm
ana çarnında yidi aylık olduğı dem Yemlik'e
dağı ecel irüp vefât itdi.⁸

[H228b] *Nazm:*

Aña dağı vurdı desti çün ecel
Kim redd itmege yoçdur çiyel
Cümle işün çâresi vardur yaçîn
Lîk mevte çâre yoçdur iy güzîn
Bu ecelden kimse çurtulmaç muçâl
Maçv olur ecel irerse⁹ cümle çâl
[Y175a] Çâl u çilden çurtarur anı revân
Bir nefes çîç kimseye virmez amân

Te'çür itmez sâ'atini dağı hem
Şöyle kim depremez anı bir çadem

Nesr:

Râvî aydur Yemlik çihândan gidicek
'Avbîl adlu bir dilîr çâh oldu velî cebbâr-nefs
kişiydi dâyim çalkı rencide çılurdu. Râvî çav-
line¹⁰ çamrı dağı dünyâ sarâyında evvel 'Av-
bîl düzdi içdi didi. Ehrâm şöyle diyicek an-
dan İskender Çâh aytdı yâ çakîm 'Avbîl çamrı
niçe düzdüçine 'ilm ü idrâkûn irmez mi didi.
Andan Ehrâm Çakîm aydur yâ çâh-ı 'âlem
[T256b] kitâblarumuz çavline şöyledür kim
'Avbîl'e çamrı düzmekligi şeytânü'l-la'in¹¹
gösterdi ve bir dağı çükemâ çavline¹² şöy-
ledür kim 'Avbîl'e bir çün yaş üzüm getir-
diler çâyet hoş üzümde 'Avbîl ol üzümde
birez yiyebildükce yidi yimedüçin bir çişeye
çoydı çullarına virdi benüm'çün bunu saçlañ
seyrândan gelicek çiyem didi. Dağı seyrâna
gitdi çulları dağı üzümü 'Avbîl içün saçladılar
'Avbîl dağı üzümü unutdı ol üzüm çişede
[H229a] on yidi çün durdu on sekizinci çün
'Avbîl Çâh üzümü anı istedi çulları dağı üzü-
mi çişeye getürdiler 'Avbîl dağı çişeye üzümü
eline aldı naçar çıldı çördi kim ol yaş üzüm
şu olmuş buçur 'Avbîl ol üzüm suyın çişeden
içdi mizâcına münâsib düçdi dağı terk itmedi
üzümü saçkurdı saçlatdı içdi esridi aşı budur.
Velî yâ Zü'l-çarneyn Çâh, 'Avbîl bir çün çam-
rı çok içüp çâyet mest oldu Yemlik'ün beg-
lerin der-çâl çırdı ve hem Yemlik'ün ehline
çok çiyân itdi bir çün Yemlik 'avreti Çaynûş
çüretin tebdîl idüp [Y175b] teçemmülâtın
tağıdup 'Avbîl çorçusından bir küşe'i içtiyâr
[T257a] çılup oturdu tâ kim Nûh'ı dünyâya
getürdi. Râvî çavline¹³ Çaynûş, Nûh'ı vaç'a
getüricek 'Avbîl çavfından anı bir maçarada
saçladı her çün nevbet nevbet varup Nûh'ı
emçürürdi çırk çünlük olıcaç Çaynûş, Nûh'ı
emçürürken Nûh 'aleyhi's-selâm şöyledi ay-

(6) helâllige : helâllığa Y.

(7) Râvî çavline : -Y.

(8) itdi : -Y.

(9) irerse : irse Y.

(10) Râvî çavline : -Y.

(11) Y'de metin boyunca tek "lam" ile yazılmıştır.

(12) çükemâ çavline : -Y.

(13) Râvî çavline : -Y.

tdi iy ana beni mağarada kime çorsın gider-
sin yoħsa kimseden ħavfuñ mı vardur didi.
Çaynûş, Nûħ'ıñ kırk günlük iken söyledüĝin
göriccek ħayrân kaldı. Andan anası Çaynûş,
Nûħ'a aydur iy ciger-kûşem bu kırk günlük
iken söyledüĝüñ ne ħikmetdür didi. Buĝur
Nûħ 'aleyhi's-selâm¹⁴ anasına aydur.

[H229b] Nazm:

Şöyle bil Perverdigâr-ı Lem-yezel

Bu bilüyi baña virmişdi ezel

Gerçi kırk günlük dürür yaşıım hemîn

Lâk biñ yıllık durur bilüm yakîn

Sen 'aceb itme benüm söyledüĝüm

Ĥazretüñe söz beyân eyledüĝüm

Siz diñüz kim işbu dem bende beni

Ne sebebden şalduñuz bende beni

Nesr:

Râvî aydur¹⁵ Nûħ 'aleyhi's-selâm böy-
le diyicek anası Çaynûş aydur iy ciger-kû-
şem bir pâdişâhumuz vardur ĝâyet zâlimdür
adına 'Avbîl dirler bed-fi'l bed-nefs kişidür
[T257b] seni andan şakınuram bulup öldür-
mesün beni acıtmasun diyü didi. Çaynûş şöy-
le diyicek Nuħ tebessüm idüp aydur iy ana
'Avbîl kim ola kim baña mażarrat kıla beni ol
bî-zevâl Allâh¹⁶ cümle 'adûdan saķlar benüm
mu'inüm ve yardımcıım Ĥaķ Te'âlâ'dur her
kim baña yaman şanursa kendüye gelür didi.
Nûħ 'aleyhi's-selâm şöyle diyicek Çaynûş,
Nûħ'ıñ kimdüĝin bildi oĝlını mağaradan
alup evine geldi didi daħi [Y176a] Ehrâm
Ĥaķîm ħâmûş oldu. Andan yine şâh-ı cihân
aydur yâ ħaķîm Nuħ peyĝamber kimün oĝlı
olduĝın aşlıyla beyân itdün velî nübüvvetini
daħi nice izhâr kıldı ħaber virebilürseñ diñ-
leyelüm didi. Andan Ehrâm Ĥaķîm aydur yâ
Zü'l-ķarneyn Şâh, Nûħ 'aleyhi's-selâm on biş
yaşına dek [H230a] evlerinden taşra çıķmadı
'ilmine meşĝûl oldu 'aķlı kuvvet dutdı. An-
dan Nûħ 'aleyhi's-selâm on biş yaşına tamâm
iricek kâmil oldu ħaķ nedür bâtil nedür bildi.

Geldük imdi 'Avbîl Şâh daħi ħavmine ħük-
itdi kendüyiçün bir kilisâya bünyâd urdılar ini
biñ arşun ve uzunı biñ¹⁷ yidi yüz yitmiş arşun
ve daħi 'acâyib ve¹⁸ ĝarâyib [T258a] dürlü
dürlü mermerlerle anı yapıdılar üç yüz altmış
yirde ħapu ħodılar Çini¹⁹ pûlâddan ħapular
düzdiler ve daħi ol ħapulara miñ ve ħaķa
bend ü kûşeler yirine sîm ü zerler ornatdılar
ve daħi ol kilisâya altı biñ altı yüz altmış altı
yirde pencereler ve revzenler düzdiler kimi al-
tun kimi gümişden ve dîvârların daħi lâjiverdi
münakkaş kıldılar ve saķfın daħi müzehheb
itdiler. Râvî ħavlınce²⁰ kilisâ tamâm olıcaķ biñ
yidi yüz altun şanemler düzdiler insân şeklin-
de andan ol şanemleri la'l ü yâķût mürvârî(d)
ve zümürüd²¹ birle bezediler andan 'Avbîl
Şâh ol şanemleri kendüye ma'bûd idindi
anlara tapdı bir nice müddet 'Avbîl Şâh bu
resmle 'ömr sürdi ve Nûħ daħi 'ömrini sek-
sene irgürdi. Andan Cebrâ'îl-i Emîn, Nûħ'a
geldi vahy getürdi nübüvvet risâlete irgür-
di. Andan Tâvûs-ı Melekût, Nûħ'a aydur yâ
resûl Ĥaķ Te'âlâ seni [H230b] peyĝamber
kıldı [Y176b] sen daħi ħavmüñi dîne da'vet
it toĝrı yol göster kimseden ħorķma üşenme
saña belâ vü miñnet iderlerse yüz döndürme
Ĥaķ Te'âlâ cümle işde saña [T258b] yardım-
cıdur didi ve Cebrâ'îl-i Emîn gitdi. Cebrâ'îl
gidicek Nûħ daħi 'aleyhi's-selâm yirinden
durup gitdi gelüp 'Avbîl Şâh'ı put-ħânesinde
buldı Nûħ 'aleyhi's-selâm revân put-ħâneye
girdi 'Avbîl Şâh oturmuş ol muraşşa' putları
ķarşusına getürmüş andan ol putlar ķarşu-
sında bir ulu od ħuşm ile yanar andan 'Avbîl
Şâh'ün ħavmi ķurbânlar kıluurlar daħi ol yanar
oda biraĝurlar daħi yanar ve daħi putlarına
ķarşı ħamr iderler ve hem âşikâre biri birine
ķarşı zinâ iderler andan gelüp putlarına sec-
de idüp giderler Nûħ 'aleyhi's-selâm ol ħav-
mün bu ħâlini görüp çağırdı:

(14) 'aleyhi's-selâm : -Y.

(15) aydur : ħavlınce Y.

(16) Allâh : -Y.

(17) biñ : -Y.

(18) ve : -H.

(19) Çini : Çin Y.

(20) Râvî ħavlınce : -Y.

(21) Zümürüd : zümürüdüler Y.

Nazm:

Aydur iy halk yol degül gitdügünüz
Tañrı'ya lâıyk degül itdügünüz
İşbu puta tapmağın işsısı yok
Liki câna miñnet ile cevri çok
Elünüzle düzdünüz siz anları
Câmid ü 'âciz dürtür yok cânları
Ayağın el yok durur kim yürüye
Sizleri düşmeden alup koruya
Bir sinege yüz biñi hüküm idemez
Durduğı yirden bir adım gidemez
Mübtelâ durur bular tapmak aña
Kâfir olur secde idenler aña

[H231a, T259a] Hâk Te'âlâ virbidi
bini²² bu dem

Tâ sizi toğrı yola alam gidem

636

Tañrı'yı bir bini mürsel bilünüz

Her ne kim ben diyem anı kılunuz

Nesr:

Râvî aydur Nûh peygamber 'aleyhi's-selâm ol kavme böyle diyicek andan ol put-hâne içinde ne kadar kim putlar var ise cümle yüzleri üzere düşdiler ol [Y177a] kavm anları göricek giriv kılup şâhları 'Avbîl'e gösterdiler. 'Avbîl Şâh aydur bunlara n'oldı kim yüzün düşdiler didi andan aytdılar yâ 'Avbîl Şâh bir yigit birkaç 'acâyib keleciler söyledi diñdüğü dem cümle putlar yüzün düşdiler didi. Andan 'Avbîl Şâh aydur kanı şimdi ol yigit diyince Nûh'ı 'Avbîl katına getürdiler. 'Avbîl dağı Nûh'ı göricek aydur ne kişisin toğrısın söyle korğma didi. Andan Nûh 'aleyhi's-selâm aytdı Yemlik oğlıyam velî ol bir bî-zevâl Allâh²³ beni peygamber kıldı geldüm ki sizleri puta tapmaktan yıkam toğrı yol gösterem tâ kim Hâk Te'âlâ'nun kahrından emîn olasız didi. Andan 'Avbîl Şâh aydur yâ Nûh sen delüsin senün sözüne i'tibâr kılmazam didi. Nûh aytdı [T259b] delü sizlersiz kim

cânsuz nesneye taparsız didi. Buğur 'Avbîl Şâh kağıdı aydur yâ Nûh bugün bayramumuzdur aña hürmet olsun yoğsa seni depeleldüm yüri [H231b] git ayrık gözüme görünme didi Nûh dağı gitdi evlerine geldi bir gün Nûh peygamber 'aleyhi's-selâm otururken katına bir mañbûbe 'avret geldi aydur yâ resûla'llâh²⁴ ben dağı senün dînuñe girürem ve hem beni kabûl kılsañ saña helâllige varuram didi. 'Avret şöyle diyicek Nûh'ın dağı meyli oldı anı almaklığa andan Nûh aytdı yâ hürme kimün nesisin 'avret aydur Şît neslindenem adum 'Umre'dür²⁵ didi. Kışsa²⁶ dırâz kılmayalum 'Umre²⁷ imâna geldi Nûh dağı anı aldı helâllige velî 'Umre,²⁸ Nûh ile gâyet yâr oldı.

Nazm:

Hoş durur yâr olıcak iy pîş-bîn
'Avret ü er birbiri ile yakın

[Y177b] 'Avretün İslâma ger meyli ola
Kırk yıllık vağı kırk günde ala²⁹

Din olıcak hoş durur yoldaşlığı
Her bir işde dem-be-dem koldaşlığı

Ger dini olmaz olursa iy fetâ³⁰
Meyl kılma 'âkil iseñ 'avrete

'Avretün bî-dînligi müşkil dürr

[T260a] Cümle fitne ancılayından durur

Nesr:

Râvî aydur Nûh'ın 'Umre'den iki oğlı oldı evvel toğan oğlı Hâm idi soñra toğan oğlı Sâm idi bunların ardınca bir dağı oldı adını Yâfet kodılar ve bunların ardlarınca üç kızları toğdı gâyet hûblar birinün adı Haşûre birinün adı Seyyide ve birinün Mañbûre bu

(22) Metinde "beni" kelimesi "bini" okunacak şekilde hareketlenmiştir.

(23) Allâh : -Y.

(24) yâ resûla'llâh : -Y.

(25) 'Umre'dür : 'Umere'dür Y.

(26) Kışsa'ı : Kışsa H.

(27) 'Umre : 'Umere Y.

(28) 'Umre : 'Umere Y.

(29) ala : bula Y.

(30) Ger dini : Ger ni ol H.

hâl [H232a] üzere Nûh daği çok kimesne da'vet kıldı velî çok zahmetler daği gördi tâ kim yitmiş er ü 'avret dîne getürdi andan yine Nûh'ın katına bir gün bir 'avret daği geldi Nûh anı göricek sevdi helâllige aldı andan daği Nûh'ın iki oğlu oldu biri Ken'ân biri Yâm bunlar olıcağ yine anaları mürtedd olup Nûh'dan yüz çevürdi Nûh 'aleyhi's-selâm bu işe gâyet acıdı ol acıyla giçe gündüz da'vete meşgûl olup yürüdi şöyle kim üşerlerdi şol³¹ deñlü dögerlerdi kim düşüp 'aklı giderdi Nûh'ı ayağından süriyüp mezbeleğe birağurlardı yine dururdu Nûh da'vet iderdi yine şol deñlü dögerlerdi kim Nûh'ın 'aleyhi's-selâm gövdesi der-hâl şişerdi.

Nazm:

Hey neler çekdi bileydün Nûh'ı sen
[T260b] Unıdayduñ cismün içre rûhı sen
İşbu hâli çekdi üç yüz yıl tamâm
Gâh döğüldi gâh söğüldi ve's-selâm

Nesr:

Râvî kavlince üç yüz yıl tamâm [Y178a] olıcağ ol 'Avbîl adlu şâh öldi Dermîl adlu bir oğlu kaldı yirinde şâh oldu velî Dermîl gâyet müfsid kopdı ra'iyeti incidüp zulm itdi ve enbiyâlara münkir oldu zinâdan hâlî olmadı kim aña hağ söylese hemân öldürürdi.

Nazm:

Ol zamânda ancılayın bir la'în
Görüp işitmemiş idi iy emîn
[H232b] Müfsid ü nâ-pâk idi şö-
ret-perest
Ma'nide³² hiç ü velî şüretde pest

Nesr:

Râvî aydur bir gün 'Avbîl oğlu Dermîl beglerini meliklerini ol ulu put-hâneye cem' idüp otururken Nûh 'aleyhi's-selâm katlarına vardı ol kavm daği Nûh'ı gördiler kim gel-

di andan Nûh aydur yâ kavm Hağ Te'âlâ'yı bir beni mürsel bilün sizlere Hağ Te'âlâ'dan ilçilige geldüm benüm sözümi dutuñ puta tapmağı terk idün put nedür kim aña secde kılasız anı ma'bûd bilesiz.

Nazm:

Bunı âhîr elünüzle düzdünüz
Eskiyeenin yine sizler bozduñuz
[T261a] Biñ çekiç yidi düzilince biri
Biñini bir demde şıya bir qarı
Bir siñekden yüz biñi iy şehriyâr
Şöyle 'âcizdür ki yüzine konar
Yüzine biñ kez şıçar kuşar 'ayân
Sürebilmez siñegi biri i cân
İşbu resme nesneye tapmağ kişi
'Âkıbet hasret olur anuñ işi
Tañrı'ya tap Tañrı'ya tap Tañrı'ya
Kim aradan gide her şirk ü riyâ

Nesr:

Râvî kavlince şöyledür kim Dermîl Şâh, Nûh'dan bu haberi işidicek fikre vardı andan kendü kendüye aydur Nûh tehî kişi degüldür sözinden cân vehme düşer didi. Bes buğur Dermîl Şâh, Nûh'a aydur yâ Nûh ne 'aceb [Y178b] söz şöyledün [H233a] puta tapmañ söylemez dırsın putlarımız senden yigrek söyler ne müşkil şorarsavuz hâl eyler şöyle kim bizi her sözine inandurur sen daği Tañrı'yı bize göster görelüm aña nesne şoralum putlarımız gibi ol daği söylesün işide- lüm yoğsa biz senün sözüñe inanmazuz didi. Andan Nûh 'aleyhi's-selâm aydur yâ Dermîl cümle dillere söz viren benüm Tañrı'mdur³³ sizcileyin kişi gözi anı görmez ve putlarımız [T261b] söyler didüğünüz daği şöyledür³⁴ kim put içine şeytân girür söyler hareket ey-

(31) şol : şu Y.

(32) "Ma'ni" kelimesi metinde vezin gereği y'siz kısa yazılmıştır.

(33) Tañrı'mdur : Tañrı'm Y.

(34) şöyledür : şoldur T, Y.

ler sizler şanursuz kim söyleyen putdur dirsiz didi. Andan Dermîl aydur yâ Nûh şeytân kimdür kim putuma girüp söyleye uş putlarımı söyledeyüm diñleñ diyüp Dermîl putlarınınñ öñinde secde kıldı secdeden durup aydur iy putlarum işbu Nûh sizlere inkâr ider diñ söyleñ sözünüzi işitsün sizden inkârı gitsün didi. Dañi Dermîl putlarına çeşm-güş olup durdı ya'nî kim putdan cevâb gele diyü ne kadar kim durdı cevâb gelmedi Dermîl melûl oldı bes buğur Hâk Te'âlâ emriyle ol put-hânede olan putlara içine gelüp birer firişte girdi şeytân dañi geldi kim ol putlara girüp yine söyleye gördi kim her puta birer firişte girmiş dururlar andan şeytân yine gitdi buğur recim kendi³⁵ bir kişi şeklinde düzüp revân Dermîl'ün meclisine geldi [H233b] Dermîl'den artuğı şeytâna durı geldi Dermîl dañi şeytânı yanına aldı andan recim aydur yâ Dermîl sen bir sa'âdetlü sulţânsın degme câdûnuñ sözine uymağıl bu şimdi gelüp saña puta tapmañ diyen kişi câdûdur gör kim bu [T262a] putları nice câdûladı kim [Y179a] birisi dañi söylemez didi amân virme bunı öldür yoğsa dañi çok işler işler bu didi. Şeytân şöyle diyicek Dermîl dañi hükm itdi Nûh'ı şol kadar dögdiler kim öldi diyü qodılar gitdiler Nûh dañi 'aleyhi's-selâm geregince yatdı yine durup da'vet itdi hikâyet çok yâ Zü'l-karneyn Şâh, Nûh dört yüz yıl bu cefâyı çekdi Dermîl dañi 'ömrini âhire irgürüp öldi.

Nazm:

Şöyle şan kim dünyeye hiç gelmedi
Şavul u yort hây u haşmet qalması
Târumâr oldı tağıldı tâc u taht
Pây-mâl oldı bozuldı hayl u raht
Bâki qalmaz bu cihân içre kişi
Çarh-ı eflâkûñ budur dâyim işi
Bir nice gün gerçi sini³⁶ şâh ider
'Âkıbet döner yirüñi çâh ider
İşbu dünyâ varlığınıñ şehriyâr
İ'timâdı yok durur şöyle ki var

Nesr:

Râvî aydur Dermîl Şâh öliceğ soñına bir oğlı qaldı Qarsıl adlu atası yirine şâh oldı andan Nûh yine sürüp Qarsıl qatına geldi Qarsıl ile qavmin ictimâ' gördi buğur aytdı [H234a] yâ Qarsıl yâ qavm bu gitdügünüz yol [T262b] yol degüldür şeytân sözine uyup puta tapmañ baña uyuñ sizlere toğrı yol göstereyin didi. Qarsıl işidiceğ kaçdı aydur yâ Nûh sen câdûsın ben câdû sözin diñlemezem ve hem atadan dededen göre geldügüm dîni terk itmezem yüri git yoğsa seni öldürürüm didi. Nûh 'aleyhi's-selâm gitmedi yine tekrâr söyledi buğur Nûh'ı şol kadar dögdiler kim öldi diyü ayağundan süriyüp taşra bırağdılar kışşa'ı³⁷ dirâz kılmayalum Nûh biş yüz yıl bu resme da'vet itdi tâ kim Qarsıl'e dañi ecel yitüp öldi.

Nazm:

[Y179b] Qapdı tahtından anı dest-i
ecel
Kim o desti redd idebilmez³⁸ hiyel
Qarsıl'i qardı yire kıldı türâb
Çarh ümîdi qaşrını kıldı harâb
Hey ne zâlimdür bu çarh-ı bî-vefâ
Bir vefâ kılrusa ider pek cefâ
Qaşd ider kim dün ü gün heft-ahteri
Kim bu divânuñ dürile defteri
Qavline aldanma 'ahdi kem dürür
Bî-vefâlığı anuñ muhkem dürür
Bir mufa''al 'avrete beñzer cihân
Şöyle halk üstine key fitne-fişân
Key şağın aldamasun bu hileger
Ki itmeye sini belâ tîri siper

(35) recim kendi : kendi recim T, Y.

(36) Metinde "seni" kelimesi "sini" okunacak şekilde harekelenmiştir.

(37) kışşa'ı : kışşa H.

(38) idebilmez : idemez H.

[T263a] Nesr:

Râvî aydur Qarsîl gidicek yirinde oğlu kaldı Nevfil adlu velî [H234b] gâyet ser-firâz pehlevân idi şöyle kim zamânında Rüstem-i Dâstân idi. Râvî aydur Nevfil atından inmedi tâ kim heft-kışveri kendüye müsahhar kıldı yidi iklimün mâlın kendü tahtgâhına cem' kıldı. Andan Nevfil ol mâl ile bir şehir yapdurdı yidi kat burc u bârû birle âmmâ ol şehriñ evvel katı qara taşdan ikinci katı ak mermerden üçüncü katı demürden dördüncü katı bakırdan bişinci katı Çîn pûlâddan altıncı katı hâm gümüşden yidinci katı muğrağdan. Andan ol şehre üç yüz altmış yirde kapular koyup adını ol şehriñ Seb'iyeye virdiler. Geldük imdi Nevfil Şâh bir gün iclâs kılup cümle kavmin cem' idüp oturdı Nûh daği 'aleyhi's-selâm sürüp ol iclâsa geldi Nevfil Şâh qarşısına durup aydur yâ Nevfil Tañrı'yı bir bil beni haq resûl bil Tañrı'ya tap put nedür kim aña taparsın didi. Nevfil Şâh Nûh'dan bu sözi işidicek kaçadı hükmi itdi Nûh'ı ol kadar [Y180a] dögdiler kim ölüeyin yatdı yine durup gitdi altı yüz yıl Nûh 'aleyhi's-selâm³⁹ bu zahmeti çekdi⁴⁰ [T263b] altı yüzyıldan sonra râvî kavlince⁴¹ bir şahib-kırân kopdı adı Ehremân idi Nevfil üzre geldi dört kez yüz biñ er ile Nevfil daği aña qarşu vardı altı kez yüz biñ er ile buluşdılar dürüşdiler ol iki leşker [H235a] kol kola⁴² bir 'acâyib ceng itdiler kim hiç gözler görmüş degil nite.

Nazm:

İki deryâ mevc urup taşdı revân
Biri birine qarışup ol zamân
Cümle 'üryân oldu seyf ez-âhenîn
Şanasın kim berq ile tıldı zemîn
Ötdi yaylar tuncı yir yir zîr ü bem
Yağdı yağmur gibi oklar yire hem
Ef'ileyin ditredi nîje kamu
Sançdı anca pehlevânı iy 'amû
Ol iki ceş işbu resme ceng idüp

İy nicentün korqudan 'aklı gidüp
Na'ralardan yarılurdı zehreler
Zerd olurdu ergavânî çehreler
At süheylinden cihân tıldı gürv
Ol gülüvden kaçdı Qâf'dan nerre dîv
Garq-ı hûn irdi kamu tağ u taşa
Tıldı şahra baş u leş başdan başa
Yir yüzine taş gibi döşendi baş
Kim ara yirde belürmez oldu taş
Yir yüzi hûn ile şan ceyhûn idi
[T264a] Ser-te-ser yir yüzi mevci hûn idi
Çün kemâline irişdi dâr u gîr
Virdi nuşret Ehremân'a ol Habîr

Nesr:

Râvî kavlince şöyledür kim Ehremân Şâh, Nevfil Şâh'ı şıycaq kendüyi⁴³ dutdı revân depeledi tahtgâhı şehir-i Seb'iyeye'nün yidi kat burc u bârûsın yıkdı harâb itdi heft kışvere hükmi itdi. Andan Nûh peygamber 'aleyhi's-selâm bir gün [H235b, Y180b] Ehremân Şâh'ın katına geldi dîvânına nazar kıldı gördi kim Ehremân kırk dört pâylu zerriñ tahtda oturur altmış altı altun külâhlu ay yüzlü gülâmlar kafasında dururlar ve kırk biñ dil-âver pehlevânlar sağ ve şol otururlar biñ dört yüz kırk dört vezîrler altun gümüş şandaliyeler üzre qarâr kılmişlar râvî kavlince⁴⁴ şöyledür kim ol dîvân heybetinden başdağı saçlar külâhı götürür ancılayın dîvân içine girdüğü den Nûh 'aleyhi's-selâm aytdı yâ Ehremân, Tañrı'yı⁴⁵ bir ve beni haq resûl bil puta tapma yoħsa qahra tudaş⁴⁶ olursın didi. Ehremân, Nûh'dan bu sözi işidicek gâzaba gelüp buyurdı Nûh'ı anca dögdiler kim düşüp 'aklı gitdi buğur ayağından sürüyüp [T264b]

(39) Nûh 'aleyhi's-selâm : -H.

(40) çekdi : -Y.

(41) râvî kavlince : -Y.

(42) kol kola : kol kol Y.

(43) kendüyi : kendi Y.

(44) râvî kavlince : -Y.

(45) Tañrı'yı : Tañın Y.

(46) tudaş : dudaş Y.

taşra bıraktılar. Bir kavülde tokuz yüz elli yıl bir kavülde biñ yıl bir kavülde biñ iki yüz yıl Nûh 'aleyhi's-selâm da'vet itdi ve bu hâli çekdi kaya gelmedi. Râvî aydur⁴⁷ yir yüzindeki cümle cânavarlar ve gökdeki melekler Nûh'ın bu hâletini görüp ol resûli esirgediler. Andan Haq Te'âlâ hazretine yüz dutup nâliş kıldılar didiler kim ilâhî Nûh'ı incidenleri sen helâk kıl didiler. Râvî kavlince⁴⁸ Haq Te'âlâ hazretinden ol meleklerin münâcâtı kabûl oldu Ehremân'ı kahır kıldı nite.

Nazm:

[H236a] Otururken Ehremân bir gün yakîn

Altmış altı biñ kişiyle iy emîn

Yürlü yirinde kamu teslim olur

Tâc u tahtı kendüden girü qalur

Bozılır ol şavul u yurtt hây u hây

Yasa döner cümle ol düğün ü toy

Dünyenün budur ser-encâmı soñı

Yasa döner biñ 'arûs ise öñi

'Âkıl olan düğine aldanmaya

Tâ ki soñra yas odına yanmaya

640

Nesr:

[Y181a] Râvî aydur Ehremân Şâh cihân sarâyından gidicek Kahramân şâh oldu. Nûh 'aleyhi's-selâm anı dañi dîne da'vet itdi ol dañi Nûh'ı gâyet incitdi. [T265a] Añbâr içinde şöyledür kim⁴⁹ Nûh 'aleyhi's-selâm bir gün kendü kavmiyle otururken bir dîn düşmeni kişi oğluna aydur iy oğul bu Nûh'ı öldür câdûdur bunuñ fitnessinden kırtulalum didi. Andan ol oğlan dañi yirinden durup eline bir avuç toprak alup Nûh'ı şuretine urdu Nûh'ın gözleri taldı eliyle gözlerin dutup yüzi üzre ol resûl düşüp didi kim:

Nazm:

Aydur iy düşmişler'olan dest-gîr

'Âlimü'l-esrâr sensin iy Hâbîr

Uş kemâle irdi cevrum kıl devâ

Hâzretüne hâcetüm olsun revâ

Çahr kıl kâfirleri yâ Müste'ân

Yir yüzinde qalmasun biri 'ayân

[H236b] Nesr:

Râvî aydur Nûh du'â kıldığın kâfirler cümlesi işidüp gülüşdiler velî Nûh'ın du'ası Haq Te'âlâ hazretinde kabûl u maqbûl oldu. Bes buğur böyle olıcaq Haq Te'âlâ, Nûh'a emr itdi bir ağaç dikdi ol ağaç her gün bir yılka büyüdü şöyle kim kırk günde mu'teber büyük ağaç oldu hiç kimseler görmüş degül kâfirler dañi anı göricek gülüşüp biri birine aytdılar bu ağaç ne 'aceb tızcek ulaldı didiler. Kimi aytdı Nûh bunu [T265b] sihr ile dikdi anuñ'çün şöyle tız ulaldı. Kimi aytdı Nûh fa'âldür ol ağaç ile kim bile kim⁵⁰ ne idiserdür didi. Kimi aydur Nûh bu ağaç ile n'eyleye dirsin bir gün hod anı öldürürler didi. Kim aytdı şol ağaç hod öz özinden ulalmaz be-lâ-büd bir sırrı vardır bir gün 'ayân ola göresiz didi. Kimi aydur bu ağaç degül dıvdür [Y181b] Nûh anuñla bize iğvâ virmek diler yoñsa ağaç böyle büyüdü kim gördüğü vardır didiler velî yâ Zü'l-ğarneyn Şâh⁵¹.

Nazm:

Lik ağacı kimse bilmedi yakîn

Her biri bir sözi söyledi hemîn

Bilmediler anı kim Perverdigâr

Çudretiyle büyüdü şöyle ki var

Çudreti görmeklige gözde i cân

Şöyle bil 'ibret gerek dürür 'ayân

Göz kim anuñ 'ibreti yoq göz degül

Dil ki hikmet söylemez ol söz degül

(47) Râvî aydur : -Y.

(48) Râvî kavlince : -Y.

(49) Añbâr içinde şöyledür kim : -Y.

(50) kim : -Y.

(51) Şâh : -H.

[H237a] Göz odur kim nûri pür- 'ibret ola
Her neye kılsa nazar kudret bula
Kudreti bilmek dilerseñ kim nedür
'İbreti bil ibtidâ iy sözi dür
'İbret oldur her neye baķsañ ki var
Aşlını fikr idesin iy şehriyâr
Bilesin kim anı neydi ibtidâ
[T266a] Ne olısar yine olsa intihâ
İbtidâsın sen vücûduñ bilicek
İntihâsını tefekkür idicek
Bu nazardan gözde 'ibret bulunur
Anuñ ile kudretu'llâh bilinür

Nesr:

Râvî aydur bir gün şeytânü'l-la'in yine geldi gördi kim Nûh bir ağaç dikmiş dibinde oturur velî gâyet ulu ağaç bes buğur recîm kendü kendüye aydur Nûh bu ağacı hîç yire dikmeyüp dürür bunuñ ile bir iş kılsa gerekdür ben bunu kesdürmek ardınca olayın diyüp şeytânü'l-la'in bir keşîş şûretine girüp ol ulu put-hâneye geldi recîmi keşîşler göricek 'izzetleyüp yanlarına alup oturdılar. Andan şeytân aytdı iy dîn uluları ol câdû Nûh bir ağaç dikmiş kim anuñ ile ne fitneler düziserdür anı kesüp gidermek ardınca oluñ didi. Bes buğur ol kavm cem' olup Nûh [Y182a] katına geldiler aytdılar yâ Nûh bu ağaç ne ağaçdur ve hem bunuñ yimişi nice biter didiler. Nûh 'aleyhi's-selâm aytdı [H237b] yimişi bitmez didi. Andan aytdılar yâ Nûh çün kim yimişi bitmez kes didiler. Andan Nûh aydur bunu gölgesi'çün dikdüm didi. Buğur ol kavm [T266b] aytdılar yâ Nûh biz bu ağacı keserüz söyleyecek olursañ seni daħi öldürürüz didiler. Buğur Nûh dinmedi. Andan ol kavm daħi yir yirin teberler baltalar alup ol ağaca üşdiler ne kadar kim ol kavm dürüşdiler ağacı balta kesmedi 'âciz olup yine dödiler gitdiler. Nûh bu hâli göricek şâd u hurrem oldı. Râvî kavlince⁵² ol ağaç şol deñlü büyükdi kim kırk fersah yirden görünürdi. Geldük imdi Haķ

Te'âlâ emriyle Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm Nûh katına geldi aydur yâ resûla'llâh Haķ Te'âlâ saña şöyle emr eyledi kim bu ağacı kesesin bir gemi düzesin ini üç yüz arşun ve uzunı biñ arşun ve iki yüz arşun yüksekligi ola ve daħi tahtasınun sağışı yüz yigirmi dört biñ ola ammâ her tahta'ı bir peygamber adına düzesin didi. Bes buğur Nûh aydur iy tâvûs-ı melekût gemi didüğüñ ne resme olur ben bilmezem didi. Andan Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm bir kanadın açdı daħi kanadınun bir yöninde gemi naķşın Nûh'a gösterdi aydur yâ Nûh gemi işde şöyle olur sen daħi buña göre düz didi. Buğur Nûh aydur yâ Cebrâ'il [H238a] işde geminün naķşın gördüm bu [T267a] cümle peygâmbereñ adların bilmezem kim her tahta'ı bir peygâmbere adına düzem didi. Cebrâ'il aydur yâ Nûh sen tahta'ı düz Haķ Te'âlâ emriyle adlar üzerine yazılır didi. Yine Nûh aydur yâ Cebrâ'il dut ki gemi düzdüm bu gemiyi n'itsem gerekdür didi. Andan peyk-i hażret aydur [Y182b] yâ Nûh bir tûfân olsa gerekdür şöyle kim ser-tâ-ser zemîni dutsa gerekdür saña uyan gemiye gire uymayan fi'l-hâl ğarķ ola didi. Buğur Nûh aydur yâ Cebrâ'il ol tûfân kopmadın ben tuysam eh-lümi gemiye koysam didi. Cebrâ'il aydur yâ Nûh tûfân şuyı evvel senün tennûruñ içinden çıksa gerekdür didi daħi peyk-i hażret gitdi. Nûh daħi oğlanların cem' itdi tûfân hikâyetin anlara söyledi. Buğur revân üşdiler ol ağacı kesdiler toğradılar yüz yigirmi dört biñ tahta çıķdı tamâm. Velî râvî kavlince⁵³ şöyledür kim yitmiş yidi firîsteler Nûh'a bile yardım iderlerdi her ne işe anları gönderse insân-şûret giderlerdi karşı tahtalar yonulup düzeldükce her tahtaya bir peygâmbere adı yazılurdi. Kışsa dırâz kılmayalum Nûh 'aleyhi's-selâm gemiyi tamâm çatıcaķ dört tahta ba'zılar aydur altı tahta [T267b] eksük geldi ne kadar kim ceħd itdi Nûh aña lâyıķ tahta bulımadı 'âciz qaldı melûl [H238b] oldı otururken yâ Zü'l-ķarneyn Şâh.

(52) Râvî kavlince : -Y.

(53) râvî kavlince : -Y.

Nazm:

Ol melâlet içre oldum iy emîn
Hâzret-i 'izzet hîţâb itdi yakîn
Aydur iy Nûh şıdk ile şıgın baña
Bir kulum viribiyem yarın saña
Gönder anı hâcetün bitürsün ol
Anuñ'çün gangîn olma yâ resûl

Nesy:

Râvî aydur Nûh 'aleyhi's-selâm bu hîţâbı işidicek şâd u hurrem olup yine 'ale's-şabâh geminün katına geldi giceki emre muntazır olup oturdu. Geldük imdi yâ Zü'l-karneyn Şâh ahhâr içinde şöyledür kim⁵⁴ ol zamânda bir 'acâyib şahş var idi boyı biñ arşun idi tamâm.

Nazm:

642

Adı 'Ûc ibn-i 'Unûk idi i yâr
Cümle millet şöyle dir iy şehriyâr
[Y183a] Kırk günlük yirde yürise i cân
Görinürdi bakıcağ şöyle 'ayân
Baħre girse irmez idi beline
Bir tağı alsa alurdu eline
Baħr içinden balığı alur idi
Uzadup güne kebâb kılur idi
Bir vilâyetce yiyecek iy güzîn
Yitmez idi yise aña bir öyin
[T268a] Şu içicek içdüg'anuñ muħ-
taşar
Bir göli yeksân içerdı ser-te-ser
Kaķısa bir şehre n'iderdi velî
İşeyüp sile virürdi ol ili

Nesy:

Râvî kavlince şöyledür kim ol rûzigâr-
larda Kûfe şehrinde bir mu'azzam [H239a]
şehr var idi Nûh daħi gemisini ol şehrd

düzdi 'Ûc bin 'Unûk daħi ol şehrd olur-
dı. Üstâd kavlince⁵⁵ 'Ûc'un atasınıñ boyı
bir arşun idi ve anasınıñ daħi bir arşun idi
yâ Zü'l-karneyn Şâh Haķ tebâreke ve te'âlâ
kudretin ve hikmetin izhâr kılmağ için ol iki
kûtâh kadden 'Ûc'layın dirâz bâlâ⁵⁶ yaratdı.
Geldük imdi ol mu'azzam şehrd on iki et-
mekci dükkânı var idi 'Ûc her gün bir arķa
yüki odun getirürdi etmekcilere virürdi cüm-
lesine yiterdi anlar daħi her birisi günde birer
arţâl etmek virürlerdi 'Ûc hep yirdi henüz
ķarnumuz toymadı dirdi. Kışsa dirâz kılama-
yalum Nûh daħi gemisi katında muntazır du-
rurdu kim Haķ Te'âlâ emri yirine gele ve ol ıa-
rafdan 'Ûc bin 'Unûk ipin götürüp çıktı kim
oduna gide Nûh'un düzdüğü gemi durduğı
yirde 'Ûc'un [T268b] gözine dokundu sürdi
geminün katına geldi Nûh daħi 'Ûc'ı göricek
gemisinün üstine çıktı tâ kim 'Ûc ile söyleşe
'Ûc [Y183b] daħi gemi katına gelicek Nûh'a
aydur yâ Nûh bu nedür duran kim üstine çık-
mışsin didi. Nûh aydur yâ 'Ûc gemidür 'Ûc
aydur bunda deñiz yok ve şu görünmez gemi-
yi n'idersin didi bunu ben aluram şehre varu-
ram odun iderler ķarnum toyorurlar didi. An-
dan Nûh aydur yâ 'Ûc [H239b] ben bugün
senün ķarnuñ toyorayın bir işüm vardur anı
bitürivirürseñ didi. 'Ûc aydur işün yumuşuñ
nedür Nûh 'aleyhi's-selâm aydur yâ 'Ûc baña
altı aģaç getür ini uzunı bu deñlü olsun didi.
'Ûc daħi vardı getürdi Nûh daħi 'Ûc'un öñi-
ne üç etmek getürdi. 'Ûc anı göricek kaķka-
ha birle güldi şöyle kim Nûh serâsime oldı.
Andan 'Ûc aydur bu nedür her gün on iki
biñ arţâl atmek yirüm henüz ķarnum toymaz
didi. Nûh aydur yâ 'Ûc evvel Tañrı'yı añ an-
dan etmegi yi gör niçe toyorsın didi 'Ûc daħi
bi'smi'llâh⁵⁷ diyüben etmege el urdu ikisin
yidüğü dem toydı durdu gitdi. Nûh daħi 'Ûc
getürdüğü altı [T269a] aģacı tahta eyledi ol
altı tahta üzre daħi altı ad yazıldı. Biri Şiddik
biri 'Ömer biri 'Osmân biri 'Alî biri Ğasan
biri Ğüseyn rađiya'llâhu 'anhüm⁵⁸ Nûh 'aley-

(54) ahhâr içinde şöyledür kim : -Y.

(55) Üstâd kavlince : -Y.

(56) dirâz bâlâ : şöyle dil-âzâr bâlâ Y.

(57) bi'smi'llâh : -Y.

(58) rađiya'llâhu 'anhüm : -Y.

hi's-selâm bu adları göricek Hâk Te'âlâ hazretine nâliş itdi aydur ilâhî yâ seyyidî mevlâyî⁵⁹ bu adlar kimlerüñdür hitâb-ı 'izzet irdi kim yâ Nûh üç yüz on üç mürsellerüñ hatmi âhir zamân peygamberi Muhammed'ün⁶⁰ dört yârenleri adıdır ikisi daği âlinüñdür didi. Yâ Zü'l-karneyn Şâh, Nûh 'aleyhi's-selâm gemisini işde bu vechle düzdi didi. Ehrâm hakîm şöyle [H240a] diyicek yine şâh-ı Rûm aydur yâ hakîm Nûh Tûfân'ı niçe gördi ve gemiye niçe girdi [Y184a] haber vir anı daği senden işidelüm⁶¹ didi. İskender Şâh şöyle diyicek bes buğur Ehrâm Hakîm aydur iy şâh-ı cihân Nûh'ün gemisi tamâm olcağ şehr kavmi kâfirleri dirilüp katına geldiler.

Nazm:

Nûh'a yir yir didiler kim iy delü
Bes niçün yapduñ bunı böyle ulu

Şulanımaz işbu halk şusuz geçer
Bunı böyle nişe yapduñ mu'teber

[T269b] Kimi aydur bu gemiyi düzdi

kim

Göge çıka bunuñ il'adım adım

Kimi aydur düzdi kim buña tupa
Yoğsa bunı bir kişi niçün yapa

Kimi aydur bunamışdur bu koca
Farğ idemez niçedür gündüz gice

İşbu resme tanz itdiler i yâr
Ol halâyık Nûh'a ol dem şehriyâr

Nesr:

Râvî aydur ol kavm eyle diyicek andan Nûh aydur yâ kavm siz beni bu gemi'çün teşhîre alursız dem gele kim ben daği sizi teşhîre alam didi. Kışsa dırâz kılmayalum Nûh gemiyi tamâm kılcağ kendü Mekke'ye tavâf kılmağa gitdi Nûh gidicek kâfirler yine cem' olup geldiler kim Nûh gemisin oda yaqalar Hâk Te'âlâ emr kıldı bir firişte inüp Nûh'ün gemisin yirden yukaru kıldırdı şöy-

le mu'allâk durdı kâfirler anı göricek vehme düşdiler Nûh [H240b] daği yine Mekke'den geldi kavmine tavâf sözün haber virdi Nûh kavmine haber virince kâfirler yine cem' olup geldiler Nûh'ün gemisi içine harâblık kıldılar şöyle kim gemiyi necis ile taldurdılar Nûh anı göricek melûl oldu. Râvî aydur⁶² Hâk Te'âlâ [T270a] ol kavme uyuz rencin virdi şöyle kim şehr kavmi cümlesi uyuz oldu. Bir gün ol kâfirlerüñ birisi gelüp yine Nûh gemisine harâblık [Y184b] kıldurken gemi içine düşdi necâset bulaşdı vardı kâfir yine yundı her yirine kim necâset bulaşmışdı uyuz gitdi. Bes buğur ol şehr kavmi işidüp geldiler gemisindeki necâseti alup uyuzlarına sürdiler sürenlerüñ uyuzı gitdi anca kâfirler geldiler kim gemide necis bulunmaz oldu kim uyuzlarına süreler buğur geminüñ tahtasın şuyıla yuyup şuyın sürinürlerdi şöyle yudılar kim gemiyi pâk itdiler.

Nazm:

Bu ne hikmetdür ne kudretdür i yâr
Añlar iseñ işbu işde ma'ni var

643

Ya'ni saña tenbih ider Müste'ân
Her kimi kim hâş ider Tañrı 'ayân

Kim aña yetlü şanursa şöyle bil
Hâk anı daği ider hor u zelil

Niçe kim Nûh'ün gemisin itdiler
Yine kendüler sürinüp gitdiler

Bes buğur böyle olcağ iy ağı
Niçesi itmek gerekdür iy sağı

[H241a] Hâş kılların Hudâ'nuñ şehriyâr

Cân ile sevmek gerekdür âşikâr

[T270b] Tâ ki senden şâkir ola Müste'ân

Her işünde itmeyesin sen ziyân

(59) ilâhî yâ seyyidî mevlâyî : -Y.

(60) Muhammed'ün : -Y.

(61) işidelüm : dinleyelüm Y.

(62) Râvî aydur : -Y.

Yohsa Hâk ehline münkir olasin
Ser-zeniş idüp olara gülesin
'Âkıbet mağbûn olursın key şaşın
Böyledür taḥkîk bu söz 'ayne'l-yaḳîn

Nesr:

644 Râvî aydur Nûḥ 'aleyhi's-selâm yine gemisin necâsetden arınmış göricek şâd oldu bes buğur Hâk Te'âlâ, Nûḥ'a emr itdi kim cihân sarâyından ne kadar kim cânlu cânavar var ise cümlesinden çift çift gemiye bile ala tâ kim nesli kıla vaḳt irişdi gâfil olma tûfân olsa gerekdür didi. Nûḥ'a bu resme emr olıcaḳ Nûḥ daḳı gemisinüñ üzerine çıkup çağırdı didi kim [Y185a] iy cânavarlar Hâk Te'âlâ emriyle cem' oluñ kim cihânı şu tutsa gerekdür didi gemisi üstine çıkup çağırdıḳın Hâk Te'âlâ maşrıḳ ve mağribde olan cümle cânavarlara işitdüirdi geldiler Nûḥ daḳı cümlesinden birer çift aldı her cinsinden andan kendüye ümmet olan kimesneleri daḳı gemiye getürdi gemi daḳı yidi ḫabaḳa idi üst ḫabaḳaya âdem koydı Âdem ata tâbûtın daḳı bile koydı ikinci ḫabaḳaya 'avretleri ve kızları [T271a] Ḥavvâ tâbûtıyla koydı⁶³ üçüncü ḫabaḳaya kuşları koydı dördüncü [H241b] ḫabaḳaya taḡ ve şahrâ cânavarların koydı bişinci ḫabaḳaya yırtıcı 'âşî cânavarları koydı altıncı ḫabaḳaya at ve fil ve gergedân ve bunlara nisbet ne kadar cânavarlar var ise anları koydı yidinci ḫabaḳaya ḫâkî cânavarları koydı. Râvî ḳavlince⁶⁴ ne kadar kim eşeḳi dögdilerse girmedi niçün anuñ'çün kim şeytân kıyruḳına yapışıp taşra çekerdi. Bes buğur Nûḥ 'aleyhi's-selâm eşeḳe ḳaḳıdı kendü yapışıp çekdi daḳı aydur yâ mel'ün girseñe didi Nûḥ mel'ün diyicek eşeḳ gemiye girdi şeytân daḳı bile girdi taḳdıru'llâhda⁶⁵ girse gerekdü Nûḥ sözi bahâne oldu. Ve bir daḳı yâ Zü'l-ḳarneyn Şâḫ bu kim yir yüzinde ne kadar kim dânenen toḫm var ise Nûḥ gemiye bile koydı. Râvî ḳavlince⁶⁶ şöyledür kim Nûḥ gemiye giricek receb aynuñ evveliydi veli bunca tavâyif kim gemiye girdi Nûḥ'uñ Ken'ân adlu oḳı girmedi. Geldük imdi Hâk Te'âlâ emriyle bir gün Nûḥ peygamberüñ 'aleyhi's-selâm tenevvü-

rinden şu çıkıdı yüridi yir yüzine revân oldu. Bes buğur kırḳ gün [Y185b, T271b] daḳı gökden yağdı ve illâ yirden çıkan şu şaruydı ve hem ıssıydı ve gökden inen ḫatlıydı ve rengi yeşil idi zîrâ kim yidinci felekdeki Baḫr-ı Aḫḫar şuyı idi. Ehrâm ḫâḳîm şöle diyicek andan yine şâḫ-ı Zü'l-ḳarneyn aydur [H242a] yâ ḫâḳîm tûfân olıcaḳ Ka'be yirindeki Beytü'l-Ma'mûr'uñ ḫikâyeti nice oldu didi. Ehrâm ḫâḳîm aydur tûfân olıcaḳ Ka'be yirindeki Beytü'l-Ma'mûr'ı ba'zılar aydur kim Hâk Te'âlâ emriyle göḳe çıkardılar dördüncü ḳat gökdeki Beytü'l-Ma'mûr oldur ve ba'zılar aydur dört taḡdan taş getürüp yapmışlardı tûfân olıcaḳ beytün taşları yine yirlü yirine gitti Hâk Te'âlâ emriyle didi. Bes buğur üstâd ḳavlince⁶⁷ tûfân artıcaḳ Nûḥ 'aleyhi's-selâm oḳı Ken'ân'a aydur yâ oḳul gel gemiye gir tâ seni tûfân ḡarḳ itmeye didi. Andan Nûḥ oḳı Ken'ân aydur iy ata ḳaçam yüce taḡlara ḳıçam senün minnetün gerekmez didi. Nûḥ aydur yâ oḳul taḡ ve şahrâ hemân yeksân şu olısdur gel didi ne kadar ceḫḫ kıldı gelüp gemiye girmedi. Bes buğur Nûḥ yüz ḫazrete dutdı [T272a] aydur ilâhî⁶⁸ oḳlumı ḡarḳ itme ehlümdür Nûḥ şöle diyicek ḫiḫâb irdi kim.

Nazm:

Şöyle bil kim ol senün oḳluñ degül
Anuñ içün da'vetün kılmaz ḳabül
Oḳluñ olsaydı sinün yâ resül
Olmaz idi saña uymayup fuzül
Sencileyin ol daḳı şâliḫ 'amel
Oluban kendüye gelmezdi ḫalel
Oḳul oldur ki atanuñ duta sözin
Dutmayanlar tîz bitürür kendözün
Atam oldur dimeḳ ile olmaya
Atasınuñ çün yolına gelmeye

(63) kızları Ḥavvâ tâbûtıyla koydı : koydı kızları Ḥavvâ tâbûtıyla H.

(64) Râvî ḳavlince : -Y.

(65) taḳdıru'llâhda : taḳdır-da Y.

(66) Râvî ḳavlince : -Y.

(67) üstâd ḳavlince : -Y.

(68) ilâhî : -Y.

[H242b] Nesr:

[Y186a] Râvî aydur rûy-ı zemîni fi'l-hâl şu dutdı cümle hâlâyık garq oldu ancalar tûfân olacağın bilüp sırçadan evler düzüp komuşlardı kimi daği balık kırsağından düzmiş idi ya'ni kaçup içine gireler tûfândan kırtılalar velî ol kavm kaçup ol evlere giricek evler içinde bevleri kendüleri boğdı.

Nazm:

Taırnı emrinden kaçan şöyle olur
Öz eliyle kendüyi mağbûn kılar
Mağbûn olmak dilemezseñ iy kişi
Dutma mekr ü hîleyle her işi
Tâ ki her işde işüñ bulaşmaya
Mekr ü hîle pâyuña tolaşmaya
[T272b] Mekr ile def' idevüz dirler idi
Hâk Te'âlâ kudretin korlar idi
Çün muqadder def' olamaz fikr ile
Bes niçe iş başa vara mekr ile
Her ne iş kim kısım ola saña yakın
Geliserdür sen gerekse biñ sakın
Ger selâmet ger melâmetdür kişi
Görmeyince çâre yokdur her işi
Kaçuben sığınduğı yirde bulur
Ol gelecek nesne elbetde gelür

Nesr:

Râvî aydur Nûh 'aleyhi's-selâm gemi rahtını tamâm idicek gemisi yürümedi şöyle kim Nûh 'âciz kaldı andan Hâk Te'âlâ ol dem Cebrâ'il'i gönderdi geldi aydur yâ Nûh ayt kim

رَجِيمٌ لِّغُفُورٍ رَبِّيَ إِنَّ مَرْسِيَهَا وَمَجْرِيهَا اللَّهُ بِسْمِ فِيهَا ارْكَبُوا وَقَالَ 69

[H243a] digil tâ kim gemüñ yürüye didi Nûh daği ol âyeti okudu gemisi yürüdi. Bes buğur yâ Zü'l-ğarneyn Şâh vâcib oldur

kim bir kişi gemiye giricek bu âyeti okuya tâ kim gemi zahmetinden emîn ola didi. Ve bir daği iy şâh-ı 'âlem Nûh'un gemisi giderken bir gün nesneye şöyle doğundı kim gemi [Y186b] şarşıldı Nûh 'aleyhi's-selâm bu hâle vâkıf olıcağ yüz Hâk Te'âlâ dergâhına [T273a] dutup aydur ilâhî seyyidî mevlâyî⁷⁰ bu ne yir idi kim gemi doğunup şarşıldı didi hitâb irdi kim yâ Nûh âhîr zamân peygamberi Muhammed'ün⁷¹ kıızı oğlu Hüseyin şehîd olacağı Deşt-i Kerbelâ'dur gemi doğunduğı yire diyü Nûh bu sözi işidicek vehme düşdi.

Nazm:

Bu ne hikmetdür ne kudretdür i yâr
Kim gelecek kimselerün Kırdigâr
Gelmedin 'izzin olaruñ iy emîn
Bildürübdür ehl-i 'izze ol mu'in
Her ne kim var ger mürekkebe ger basît
İşbu 'âlem merkezinde tâ muhîf
Kamusınuñ hâlikidür Kırdigâr
Kudretinden cümle oldu aşıkâr
Mâdde vü müddet yoğıdı vü mişâl
Kim yaratdı 'âlemi ol Zü'l-celâl
'Âlemi lâ-şey'den kıldı 'ayân
Ol ki anuñ emri dürür kün fe-kân
Farzdur varlığını kim bilesin
Birligini daği rüşen kılasın

Nesr:

Râvî aydur yâ şâh-ı 'âlem Nûh'un [H243b] gemisi bir nice vaqt olıcağ söyleyidi kim kavmi incindi buğur Nûh 'aleyhi's-selâm yüzün Hâk Te'âlâ hazretine dutup nâlis kıldı ol kabîh râyihadan necât [T273b] istedi bes buğur hitâb-ı 'izzet irdi kim yâ Nûh di filüñ burnın mübârek elüñ ile sığa kudret göresin

(69) "(Nuh) dedi ki 'Gemiye binin! Onun yüzüp gitmesi de durması da Allah'ın adıyla. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.'" (Hüd Suresi, 11/41). Ayet Y de yoktur.

(70) ilâhî seyyidî mevlâyî : -Y.

(71) Muhammed'ün : -Y.

diyü andan Nûh 'aleyhi's-selâm fil burnını üç kez mübârek eliyle sığadı. Üstâd kavlince⁷² fil burnından iki hınzîr düşdi andan ol hınzîrler gemi içinde ne kadar mehmelât ve arısuz nesne var ise fi'l-hâl yidiler gemi pâk olıcağ koğusu dağı gitdi Nûh bu hâli göricek şâd oldı [Y187a] velî iblis 'aleyhi'l-la'ne⁷³ Nûh'uñ şâdlığın göricek hâsed ilettdi ol hâsedle şeytân ol hınzîrleruñ katına geldi el⁷⁴ burnına urdı sığadı Hâk Te'âlâ emriyle ol hınzîr burnından dağı iki sıçan düşdi ol sıçanlar dağı revân recîm iğvâsıyla gemiyi deldiler içine şu girdi Nûh bu hâli göricek melûl oldı ne kadar kim tılı kıldılarsa ol gemi delügin dutmadılar 'âciz kaldılar. Bes buğur iy şâh-ı 'âlem Nûh katına Hâk Te'âlâ emriyle iki yılan geldi bir ağı biri kara andan ol yılanlar aytdılar yâ Nûh ne virürsin gemi delügin dutalum didiler Nûh aydur yâ hayyât ne dilerseñüz vireyin didi yılanlar aytdılar yâ Nûh gemiden çıkıcağ bize bir âdem [H244a] vir [T274a] çanın içelüm kût idinelüm didiler Nûh dağı râzî oldı yılanlar dağı varup gemi delüginde koyulup delügi dutup durdılar. Bes buğur Nûh 'aleyhi's-selâm aydur yâ Rabbî gemiyi kim deldi ola diyüp gemi için isteyüp sıçanları buldı gördi kim sıçan mutlak toñuza beñzer 'acebleyüp aydur bu kandan oldı ola ben buncılayın cânavar gemiye koymadum diyüp yine⁷⁵ gemi için istedi. Buğur şeytânü'l-la'îni buldı aydur iy la'în saña kim didi kim gemiye giresin bunuñ gibi işler kılasın didi. Şeytân aydur yâ Nûh sen didüñ gir diyü ve hem tağdırü'llâhda⁷⁶ var idi didi. Nûh aydur yâ la'în olmasun ki gemi içinde kimseye iğvâ viresin didi. Şeytân aydur virmeyem yâ Nûh velî yâ resûl⁷⁷ senden bir dilegüm vardur Nûh aydur nedür. Şeytân aydur yâ Nûh, Hâk Te'âlâ hazretinde sözüñ geçer du'ân müstecâb olur benüm için bir du'â kılsañ Hâk Te'âlâ baña rahmet itse [Y187b] didi. Nûh dağı dil açup söyleyince hitâb irdi kim recîm Âdem peygamber tâbûtına secde kılsun aña rahmet ideyin diyü Nûh dağı şeytâna şöyle didi. Recîm aydur yâ Nûh, Âdem cennetde [T274b] diriyiken aña secde kılmadum şimdi tâbûtına mı kılraram didi dağı recîm gemi içinde gayb oldı. Gel-

dük imdi Nûh gemisi kırk gün şuda [H244b] yürüdi şu durmağa yakın vaqt oldı. Bes buğur iy şâh-ı 'âlem.

Nazm:

Cümle yeksân tağlar ol dem âşikâr
Didiler Nûh'uñ gemisi şehriyâr
Çanımız yüksek ise anda dura
Görelüm bu 'izzi Hâk kime vire
Bes buğur alçağ tağlarda yakın
Cüdde Tağı alçağıdı iy emîn
Hem yine kendözini alçağ görür
Hâk Te'âlâ 'izzeti aña virür
Her kim alçaqlık iderse bî-niyâz
İder anı luğ ile hem ser-firâz
Kendüyi alçağ dutan mahmûd olur
Tahtı efzûn tâlî'i mes'ûd olur
İy çarındaş sen dağı şöyle ki var
Özüñi alçağ dutarsañ Kirdigâr
Kendü luğıyla kıla sini yüce
Nefs ucundan uğramayasın güce
Key naşihatdür alana bu haber
Almayanlardur dever-ender-deber

Nesr:

Râvî kavlince şöyledür kim Nûh gemisi ol zamân kim durdı Cüdde Tağı üstinde durdı Nûh dağı gemi çapusun [T275a] açup yir yüzine nazâr kıldı gördi kim rûy-ı zemîni sertâ-ser şu dutmuş şöyle dürür bes buğur Nûh 'aleyhi's-selâm kuşlardan çargayı gönderdi aydur var gör hiç şusuz çarı yir var mıdur didi çargâ dağı uçdı gitdi giderken [Y188a] bir cife gördi çondı anı yimege [H245a] meşğûl

(72) Üstâd kavlince : -Y.

(73) 'aleyhi'l-la'ne : - Y.

(74) elin : el H.

(75) yine : - H.

(76) tağdırü'llâhda : tağdır-da Y.

(77) yâ resûl : -Y.

oldı Nûh'a haber iletmedi. Buğur Nûh tavuğu gönderdi ol dağı gitdi gelmedi. Andan gögercini gönderdi gögercin gelüp bir şuyı şıgacuk yirde kındı şu dizine çıkıdı velî ayağını haşladı zîrâ kim yirden çıkan şu ıssıydı gögercin bu hâli göricek Nûh'a geldi haber virdi Nûh dağı gögercine du'â kıldı Nûh du'âsı kabûl oldu Hâk Te'âlâ gögercini dağı mañlûkât içinde merğûb kıldı selâtnler ilçisi oldu Nûh 'aleyhi's-selâm du'âsı berkâtında.

Nazm:

Hoş sa'âdetdür du'â almak bilün
Almağa isterseñüz hidmet kılun
Hidmet ile lâyük oldılar i cân
Hoş du'â almağlığa bil bî-gümân
Ger du'â almak dilerseñ iy ağı
Ehl-i hidmet adın adan sen dağı

[T275b] Koma elden varsa 'akluñ hidmeti

Tâ bulasın halk içinde 'izzeti

Nesr:

Râvî aydur Nûh gemiden çıkıcağ 'âşûrâ bayramı günüydü bes buğur Nûh kavmiyle bir yire cem' oldılar azıklarından her ne kim kalmış idi ve ne kadar tohum için dâne almış idi cümlesin ortaya getürdiler iki bağış idüp bir bağışın tohum için kodılar ve bir bağışın aş idüp yidiler hâlûka şükürin didiler böyle olıcağ iy şâh-ı 'âlem andan ol iki gemi delügin dutan yılanlar Nûh katına [H245b] geldiler aytdılar yâ resûl kanı imdi bizlere virecegün âdemiler kanların kût idinelüm didiler Nûh bu sözi yılanlardan işidicek gâyet melûl oldu yine hiñâb-ı 'izzet irdi kim [Y188b] yâ Nûh ol yılanlar 'adûdur öldür niçün melûl olursın diyü Nûh dağı yılanları Hâk emriyle öldürdi. Râvî kavlince⁷⁸ ol yılanlar kanından Nûh üzre şıçradı ağı yılan kanı Nûh'un boynına degdi ve kara yılan kanı ayağına degdi andan Nûh 'aleyhi's-selâm sundı kim boynından ağı yılan kanın gidere Hâk Te'âlâ emriyle ol kan

ağı [T276a] bit oldu ve ayağından kara yılan kanın silicek kara büre oldu. Bes buğur Nûh buyurdu gemide ne kadar cânavarlar var ise koyu virdiler gemi'i boşaltdılar andan gemiyi bozup Cüdde Tağı dibinde bir kûy yapıdılar adını Karyetü's-semânin⁷⁹ urdılar ya'ni seksen kişi kûy. Nûh dağı kavmiyle ol kûy mağâm idindi cümle dâne tohumın kavmine üleşdürdi tâ kim ekeler ammâ üzüm tohumı bulunmadı. Râvî kavlince⁸⁰ şeytânü'l-la'in gemideyken üzüm tohumın uğurlamış idi Nûh dağı üzüm tohumın bulamayup sağıt otururken şeytân 'aleyhi'l-la'ne Nûh⁸¹ katına geldi 'izzet ile Nûh'a aydur yâ resûla'llâh⁸² üzüm tohumın ben saña kadayısa bulayın getğreyin baña ne virürsin didi. Nûh aydur ne dilerseñ [H246a] vireyin recim aydur yâ Nûh üzümünden baña dağı bağış naşib vir didi Nûh dağı râzî oldu. Şeytân dağı getürüp üzüm tohumın virdi ekdiler bitdi üzümünden şeytâna degen bağış hamr oldu didi dağı Ehrâm Hâkîm hâmûş oldu. Andan yine şâh-ı Zü'l-karneyn, Ehrâm Hâkîm'e aydur yâ hâkîm tûfân cihânı dutucağ [T276b] gemiden taşra hiç⁸³ kimse kırtuldu mı didi. Şâh şöyle diyicek Ehrâm Hâkîm aydur yâ Zü'l-karneyn [Y189a] Şâh⁸⁴ bir kişi kırtuldu dirler hemân didi. İskender Şâh aydur ol kimdi. Ehrâm Hâkîm aydur iy şâh-ı cihân bir koyun eri var idi şahrâ-nişin Nûh'ı gâyet sever idi şöyle kim cân başı Nûh yolına komış idi her gün Nûh'a bir sefine koyun yogurdu getürürdi Nûh aña du'â kılurdu tûfân belüricek koyun eri geldi Nûh'a aydur iy murâdî koyunlarımı niçe ideyin didi. Nûh aydur iy mürid ol baña yogurt getürdüğüñ sefineye koyunlarunu koy şıgarsın garç olmazsın didi. Şu seni götürür yürür didi koyun eri dağı Nûh söziyle cümle koyuncuklarıyla ol sefineye girdi Nûh du'âsı berekâtında şıgdılar tûfândan kırtuldılar didi. Andan yine şâh-ı Rûm aydur yâ hâkîm Nûh 'aleyhi's-selâm ol azacağ kavmiyle cihânı niçe dutdı. Ehrâm

647

(78) Râvî kavlince : -Y.

(79) Karyetü's-semânin : -Y.

(80) Râvî kavlince : -Y.

(81) 'aleyhi'l-la'ne Nûh : -Y.

(82) Nûh'a aydur yâ resûla'llâh : aydur Nûh'a Y.

(83) hiç : -H, Y.

(84) Şâh : -H.

Hakîm aydur yâ şâh-ı 'âlem Nûh memleketi üç bahş kıldı üç oğluna [H246b] virdi 'Arablar atası Sâm oldu. Ve daği Hind'i ve Sind'i ve Kışmîr'i Süveydân'ı Ğazlân'ı Habeş'i⁸⁵ Hâm adlu [T277a] oğluna virdi. Karalar atası Hâm oldu. Ve daği Maşrık'ı ve Deşt'i ve Kıfçağı Rûs'ı Hâver'i Yâfet adlu oğluna virdi. Türk, Moğal atası Yâfet oldu. Ehl-i târîh aydur bunlar üç dürlü tavâyif atası olduklarınıñ hikmeti budur kim Nûh bir gün Hâm adlu oğlunuñ dizin yaştanup yatdı uyudu yıl esüp Nûh'uñ etegin açdı. şöyle kim Nûh'uñ setri göründi Hâm anı göricek güldi Hâm güldüğünü Yâfet gördi kaçıdı. Andan Yâfet, Sâm'a işâret itdi Sâm geldi [Y189b] atasınıñ sırrın setr itdi. Nûh daği uykudan durıcağ bu hâli Nûh'a didiler Nûh daği yüzünü kara olsun diyü du'â kıldı du'âsı kabûl olup hemân Hâm'uñ yüzi kara oldu Hâk⁸⁶ Te'âlâ emriyle. Yine Nûh aydur yâ Hâm oğlanlarıñuñ daği yüzleri cümle kara olsa gerekdür didi. Andan Yâfet'e aydur yâ veled senüñ daği oğlanlarıñ cebbâr-nefs 'âşî ve tekebbür kıpırsardur nite kim şimdi benüm setrümi sen elüñle örtmedüñ Sâm'a buyurduñ. Andan Nûh 'aleyhi's-selâm Sâm'a aydur iy ciger-küşem nite kim sen benüm setrüm örtdüñ senüñ oğlanlarıñ mürseller [T277b] şâhib-i sa'âdetler⁸⁷ ola didi. Kışşâ dırâz kılmayalum tûfândan soñra iki yüz [H247a] elli yıl daği diri oldu. Andan baş ölüm yaşduğına kıoyup oğlı Sâm'a vaşiyet kı lup naşîhat iderken bir kişi Nûh kıatına girüp geldi Nûh anı göricek kıorkusından ditredi ol kişi Nûh'a selâm virdi kıatına gelüp durdı andan Nûh aydur ol şâhş aydur yâ Nûh 'Azrâ'il'üm Hâk emriyle geldüm ki rûhuñ kabz idem didi. Nûh bu haberi işidicek bir 'acâyib hâl oldu kim hiç şerh ü beyâna şıgacaklayın degül nite.

Nazm:

Rengi tağyîr olup ürperdi kılı
Bilisi gitdi vü bağlandı dili

Yâ kıarındaş ol dem ol demdür 'ayân
Kim o demde dege dil olmaz revân

Ol dem içre unıdur dil zikrini
Yafılur dânenyeler hem fikrini

Çün bu resme hâle düşdi ol resül
Diñle imdi kim n'olisardur uşul

Nesr:

Râvî aydur 'Azrâ'il, Nûh'a aydur yâ Nûh [Y190a] bunca yaş kim yaşaduñ henüz 'ömre kıoymaduñ mı didi. Andan Nûh 'aleyhi's-selâm [T278a] aydur yâ melekü'l-mevt⁸⁸ bu dünyâyı ben iki kıapulu bir ev gibi gördüm bir kıapusından girdüm ve bir kıapusından çıkıdum didi. Bes buğur 'Azrâ'il bir tolu câm şundu Nûh'a aydur yâ resül⁸⁹ al bu şarâbı nûş kıl içüñden kıorku kıitsün didi Nûh daği şunup [H247b] câmı alup nûş itdi hemân cân teslîm idüp Hâk' a gitdi.

Nazm:

Hâsret ile kıoymadın 'ömrine Nûh
Gitdi teslîm eyleyüp hâl kıına rûh
Dünyenüñ âhîr ser-encâmı budur
'Âkıbet bil kim felek kâkı budur
Kıimini biñ yaşadur kıimini yüz
Soñra hâk içre çürür a'zâ vü yüz
Gırra olma dünye 'ömrine i yâr
Çün ölümdür soñ ucı ne i'tibâr
'Ömr odur kim kıala şöyle câvidân
Fâyide n'olur kı soñra ola fân
Fâni 'ömr'ınanma kıim yıl gibidür
Yâhud aklar bir revân sil gibidür
Yile şuya kıayanur añla yâkıñ
Dünye 'ömrine inanan iy güzîn
İy birâder fehm ü fikrün var ise
'Akl u re'yüñ hem senüñle yâr ise

(85) Habeş'i : - H.

(86) Hâk : - H.

(87) sa'âdetler : sa'âdet H.

(88) melekü'l-mevt : -Y.

(89) yâ resül : -Y.

Yile şuya i'tibâr kılmayasın
Bu biş on günü 'ömür bilmeyesin
[T278b] Bu yalancı 'ömre her kim ina-
na
Yâhu işbu lu'beti dirlik şana
Şöyle bil şöıra utanur gidicek
Ol beğâ yurtda durup yurd idicek
Ger bu sözüñ sırrını aňlayasın
Bunda bunca durduğıñ taňlayasın
Tâ ki bundan gidicek iy piş-bîn
Şâd olasın varduğıñ yirde yaqîn
Yohsa bunda işbu remzi bilmeseñ
Aña lâyıq i'tikâduñ kılmasañ
[H248a, Y190b] Şöye bil kim yañılur-
sın her işi
Gâfil olma işbu sözden iy kişi
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
İ'tikâduñ muhkem eyle iy fünün

Nesr:

Ahbâr içinde şöyledür kim kaçan ki
İskender Şâh'a Ehrâm Hâkîm, Nûh hikâye-
tin kim haber virdi şâh-ı cihân dahî begenüp
hâkıme âferin kıldı hil'at geyürüp ni'met bu-
yurup hoş gördi.

Kaynakça

Akyol, Aysun (1990), *Hamzavi Kısası İskender*,
Metin Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri, Basılmamış
Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü. SBE, Ankara.

Avcı, İsmail (2014), *Türk Edebiyatında İskender-
dermâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâme'si*, Gece
Kitaplığı, Ankara.

Bağdemir, Abdullah (1992), *Kitab-ı İskender*
200a-300b (Giriş-Metin-Dizin), Basılmamış Yüksek
Lisans Tezi, Ankara Ü. SBE, Ankara.

Bursalı Mehmed Tâhir (2000), *Osmanlı Müel-
liferi*, Cilt 2, Bizim Büro Yay, Ankara.

Eryiğit, Yılmaz (2013), "Aşure ve Muharrem",
Nub Kitabı, ed. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi Yay,
İstanbul, s. 265-70.

Feyzioğlu, Nesrin (1991), *İskender-name Üzeri-
ne Bir İnceleme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ata-
türk Ü. SBE, Erzurum.

Gibb, E. J. Wilkinson (1999), *Osmanlı Şiir Tari-
hi, A History of Ottoman Poetry*, trc. Ali Çavuşoğlu, Cilt
I-II, Akçağ Yay, Ankara.

Gökyay, Orhan Şaik (1997), "İskender-nâme",
İslam Ansiklopedisi, Cilt V/II, *MEB Yay.*, İstanbul, s.
1088-90.

Harman, Ömer Faruk (2007), "Nûh", İslam
Ansiklopedisi, TDV Yay, Cilt 33, Ankara, s. 224-7.

İsen, Mustafa (1994), *Künbü'l-abbâr'ın Tezkire*
Kısım, AKM Yay, Ankara.

Kalfa, Mahir (1994), *Kısası İskender 301a-405a*
(Giriş-Metin-Dizin), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,
Ankara Ü. SBE, Ankara.

Kâtip Çelebi (2007), *Keşfü'z-zumûn*, trc. Rüştü
Balcı, Cilt 3, Tarih Vakfı Yurt Yay, İstanbul.

Keskinkılıç, Esra (2013), "Kısası Enbiyâ'larda
Nûh Nebi", *Nub Kitabı*, ed. Emine Gürsoy Naskali,
Kitabevi Yay, İstanbul, s. 43-144.

Kılıç, Filiz (2010), *Âşık Çelebi, Meşâ'i-
rûş-Şu'arâ, İnceleme Tenkitli Metin*, Cilt 1, İstanbul
Araştırmaları Enstitüsü Yay, İstanbul.

Levend, Agâh Sırrı (1967) "Divan Edebiyatın-
da Hikâye I", *TDAY-Belleten*, s. 71-117.

Naskali, Emine Gürsoy (2013), (ed.), *Nub Ki-
tabı*, Kitabevi Yay, İstanbul.

Seçkin, Neşe (1991), *Hamzavi Kısası İskender*
(101a-200bv.) Metin Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri,
Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü. SBE, An-
kara.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1932), *Kütahya Şeh-
ri*, İstanbul.